

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Första Kammaren. N:o 31.

Lördagen den 25 April, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Upplästes och godkändes sammansatta Banko- och Lag-Utskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, N:o 29, till Konungen, angående ändring af § 4 i lagen för Rikets ständers bank.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 14, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens åttonde hufvudtitel.

28—31 punkterna.

Biföllos.

32 punkten.

Herr Storckenfeldt: Ehuru jag antager, att i denna Kammare icke många böner behöfvas för bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt, anser jag mig dock af kärlek till hembygden böra yttra några ord.

Mina visor äro kända för att icke vara vackra, men de äro äfven kända för att icke vara långa, och jag hoppas därför få tillgift för detta mitt anförande.

Jag har sökt noga studera Stats-Utskottets motiv för afslag, jag har läst och läst om igen och jag finner så litet deri, att det förundrar mig, att det någonsin blifvit sagdt. Så säger Utskottet, att det är omöjligt att återställa denna byggnad till sitt medeltidsskick. Jag vet icke hvad det menas dermed, ty denna värnadsvärda kyrka har undergått så ofantligt få förändringar i sitt yttre, att de endast bestå i ett tillbyggt sidokapell och en afbruten arm, sedan tretton år tillbaka. Den sträcker den qvarvarande mot höjden i bön. Man

Anslag till restaurering af Skara domkyrka.

Anslag till re-
staurering af
Skara dom-
kyrka.
(Forts.)

har lagt den andra icke i jorden såsom kristligt bruk fordrar etter skedda amputationer, utan ofvanpå den, i ett hörn af kyrkogården. Jag skulle tro, att de Utskottsledamöter, som hafva afstyrkt detta anslag, icke hafva sett detta jemmerliga tillstånd, ty då hade de säkert icke kunnat afstyrka.

Utskottet säger vidare, att den summa af 370,000 kronor, hvar-till Öfverintendenten Zettervall uppskattade restaurationen, icke torde förslå, och har dervid stödt sig på Ofverintendentsembetets åsigt, att denna summa möjligen icke räcker till. Ja, må hända är det så, att detta icke räcker till, men skulle detta kunna vara ett skäl att alldeles afstå från allt görande och låtande? Utskottets hänvisning att med de för handen varande medlen eller 73,000 kronor göra så mycket man kan och sedan låta bero låter fasligt sorglig. Att den föreslagna summan 370,000 kronor må hända, såsom Utskottet säger, icke räcker till, skulle jag anse ganska möjligt och till och med sannolikt, ty jag har varit med om många allmänna anslag till större byggnader, vattenledningar och dylikt, men jag har nästan aldrig sett att de hafva räckt till. Statsmakterna hafva emellertid funnit ett hjälpmedel deremot, och det har bestått deri, att de lagt litet dertill och så har saken blifvit hjälpt. Jag vet icke, hvarför icke samma hjälpmedel skulle kunna användas äfven här om så komme att erfordras; Kongl. Maj:t finge då af Riksdagen begära litet mera, och om Riksdagen beviljade det, vore ju saken hjälpt. Men att man kan vilja låta kyrkan vara i sitt nuvarande skick, öfvergår allt sundt förstånd. Men, såsom sagdt, här torde icke mycket behöfva sägas i denna fråga, ty då Kammararen nu utan diskussion bifallit anslaget till restauration af Upsala domkyrka, skall den säkerligen icke afslå detta, som i jämförelse med det andra är en ren obetydlighet.

Jag yrkar afslag på Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Törneblad: Då Kammararen redan utan diskussion bifallit Kongl. Maj:ts proposition i fråga om Upsala domkyrka, kan jag för min del icke finna annat än att ett korollarium deraf är, att Kammararen äfven för Skara domkyrka måste anvisa det belopp, som här blifvit begärdt. Med Skara domkyrka är det särskilda förhållande i olikhet med Upsala domkyrka, att det icke blott är ett restaurationsarbete påkalladt af konstnärlig och estetisk hänsigt för att i någon mån återställa kyrkan i dess forna skick, utan det fordras äfven ett reparationsarbete, som är så godt som oundgängligt, i följd deraf att kyrkans beskaffenhet kanske snart gör det omöjligt för församlingen att använda henne till sitt ändamål. Skall derför en reparation af Skara domkyrka ske, bör väl denna tillika blifva en restauration i syfte att den gamla stilen, så vidt möjligt är och så vidt ske kan, utan allt för stora kostnader, på ett någorlunda tillfredsställande sätt må blifva återförd. Vid sådant förhållande och då

den hufvudsakliga invändningen mot anslaget till Skara domkyrka väl skulle hafva varit att hemta deraf, att man fruktat, att de begärda medlen möjligen icke skulle visa sig för ändamålet tillräckliga, föreställer jag mig att Kammaren skulle kunna genom inläggande af ett särskildt villkor för bifall till Kongl. Maj:ts proposition — ett villkor, mot hvilket jag icke kan tro att regeringen har någon invändning att göra — på en gång söka i sin mån medverka till att templet får det skick, som numera kan gifvas deråt, och tillika sörja för att statens tillgångar icke allt för mycket eller till ooberänsadt belopp tagas i anspråk.

Anslag till restaurering af Skara domkyrka.
(Forts.)

För närvarande är det öfverskott, som statsregleringen visar, mer än vanligt stort, och då lärer det väl vara Riksdagen fullkomligt värdigt att tänka på bevarandet af de gamla historiska minnena, allra helst när med ett sådant bevarande äfven förenar sig omsorgen om att för det nutida slägtet bibehålla en kyrka, som eljest måste utbytas mot en ny, vid hvilken inga sådana minnen äro knutna.

Jag tillåter mig därför vördsamt att göra följande yrkande: »att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, må till restaurering af Skara domkyrka, i hufvudsaklig enlighet med den därför uppgjorda planen, bevilja ett anslag af 250,000 kronor och deraf på extra stat för år 1886 anvisa ett belopp af 35,000 kronor, dock med villkor att restaureringsarbetet utan vidare anslag af statsmedel varder fullbordadt.»

Jag har mig bekant, att ett liknande yrkande kommer att framställas i Andra Kammaren.

Herr Ekenman, Victor: Då den fråga, som nu föreligger, är af särskildt intresse för den ort, jag har äran här i Kammaren representera, hoppas jag Kammaren ursäktar att jag för några ögonblick tager dess tid i anspråk.

Det är sagdt så ofta inom representationen, att när det gäller anslag till konst, vetenskap och i allmänhet till kulturintressen, låter svenska representationen sin eljest närda sparsamhetskänsla hvilat och skyr inga kostnader. Jag skulle hafva ansett det lyckligt, om denna regel, i fall den verkligen är allmängiltig, hade fått gälla för Stats-Utskottets ledamöter vid afgörandet af denna fråga, ty Stats-Utskottets inflytande på Riksdagen i afseende på utgiftsposter är ju omiskänligt. Men så har denna gång dock icke skett, ehuru det väl ej kan bestridas, att här föreligger tillgodoseende af ett stort kulturintresse, bevarande af en gammal tempelbyggnad, vid hvilken äro anknutna nationella minnen. Stats-Utskottet har emellertid afstyrkt framställningen.

De motiv, som Stats-Utskottet för sitt afstyrkande förslag anført, äro enligt min uppfattning af en så ovanligt torftig beskaffenhet, att jag icke kan underlåta att finna, att bakom dessa motiv måste dölja sig något annat och mera, nämligen att, oaktadt den allmänna regeln, som man anser finnas och som skulle bestå i ett

Anslag till re-
staurering af
Skara dom-
kyrka.
(Forts.)

lifligt intresse för kulturfrågor, har dock denna gång det *materiella* intresset vunnit seger öfver kulturintresset. Då jag påstår slikt, torde jag därför vara skyldig att något litet uppehålla mig vid hvad Stats-Utskottet har anfört. Det första skälet är, att här skulle vara fråga snarare om en nybyggnad än om ett restaureringsarbete. Ja, nog är Stats-Utskottets tid mycket upptagen, men om Stats-Utskottet hade haft tillfälle att närmare granska de handlingar, som här föreligga, så skulle Utskottet hafva funnit att det arbete, som här är i fråga, icke är någon nybyggnad, utan helt enkelt är en restaurering af byggnaden till dess ursprungliga skick, ett återställande, för så vidt görligt är, af tempelbyggnaden i det skick, den under medeltiden anses hafva haft. Det andra skälet, som här är upptaget, är att det är möjligt att den föreslagna kostnaden icke kommer att begränsas inom den summa, som vid förslaget ingifvande till Kongl. Maj:t var fixerad, nemligen 370,000 kronor. I det afseendet inhemtar man af handlingarna, att för kyrkan intresserade personer hafva vändt sig till den man, som i vårt land anses hafva de största insigter i detta fall, och det är han, som kommit till det nämnda resultatet. Likväl är det ju tänkbart, att, vid arbetets fortsatta utförande, denna summa kan af en eller annan anledning komma att öfverskridas, men därför att en sådan möjlighet föreligger, kan jag för min del icke fatta, att detta kan utgöra en fullgiltig anledning att icke utföra arbetet. Om man i allmänhet ansåge, att när det för statens räkning skall utföras arbeten af en eller annan art, dessa icke borde utföras, så framt det icke vore möjligt att på förhand fixera den summa, hvartill kostnaden för dem skulle stiga, då blefve våra offentliga arbeten betänkligt reducerade.

För bifall af Kongl. Maj:ts förslag finnes dessutom ett skäl, som borde något väga, och det är, att denna domkyrka har ursprungligen varit ganska väl försedd med tillgångar, som indragits till statsverket. Det är på grund af faktiska förhållanden ovedersägligt, att Skara domkyrka har egt en hel del till densamma donerade hemman, och lika ovedersägligt är, att dessa hemman blifvit under Gustaf Is regering reducerade till svenska staten. Det tyckes då icke vara obilligt begärdt, om man fordrar af svenska staten, som således tagit till sig dessa hemman, hvilka varit afsedda till kyrkans underhåll, att staten tillgodoser denna kyrka, åtminstone så mycket, att den icke i våra dagar faller fullkomligt i ruiner.

På grund af dessa skäl, som synas mig vara fullgiltiga för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, tillåter jag mig yrka bifall dertill, med afslag å Utskottets här föreliggande hemställan.

Herr Statsrådet Friherre Tamm: Då Kongl. Maj:t till innevarande Riksdag har framlagt proposition om restaurering af så väl Upsala som Skara domkyrka, har Kongl. Maj:t sökt ett tillfälle att samarbeta med representationen i vårdande af Sveriges minnen. Det har också varit angenämt att finna, huruledes Stats-Utskottet åt-

minstone till en del har slagit in på samma väg, då Utskottet tillstyrkt att det begärda anslaget skulle beviljas till Upsala domkyrka. Samma skäl, som i allmänhet tala för att bevilja medel till domkyrkors restauration, tala lika kraftigt, då det gäller Skara som då det gäller Upsala domkyrka, och då Första Kammaren nyss utan diskussion har bifallit det begärda anslaget till Upsala domkyrka. så förmodar jag, att Första Kammaren icke är på grund af i allmänhet gällande skäl obenägen att bifalla hvad Kongl. Maj:t har begärt för restauration af Skara domkyrka. Om här skulle finnas några enskilda skäl att icke bevilja anslaget till Skara, så skulle de ligga i hvad som här af Stats-Utskottet blifvit anfördt. Utskottet säger först, att det här icke gäller en restauration af kyrkan, utan så godt som en fullständig nybyggnad. Så är dock icke fallet, ty enligt det förslag, som är uppgjordt, gäller det att begagna den gamla kyrkan så långt som möjligt är, samt att, såvidt man har kunnat utröna kyrkans ursprungliga utseende, återställa densamma.

Man har såsom ett skäl, hvarför kyrkan icke skulle kunna uppbyggas ens på den gamla grunden, anfördt att sjelfva grunden skulle vara dålig. Med kännedom om den tidens sätt att bygga, torde man dock kunna påstå, att så lyckligtvis icke är fallet, ty man bygde då aldrig på dålig grund och hade så mycket större anledning att söka ut en fast och god grund, som man då icke kände de sätt, som nu begagnas för att uppföra större byggnader på klen grund. Om Riksdagen beviljar hvad som här är begärdt för Skara domkyrka, så lider det intet tvifvel, att den insamling af medel på enskild väg, som nu är påbörjad, skall taga mycket större fart än den hittills har kunnat göra, så att, äfven om kostnadsförslaget icke skulle utvisa den summa, för hvilken byggnadsarbetet slutligen skall kunna utföras, man på enskild väg skall kunna sammanbringa de medel, som erfordras för byggnadsarbetets fullständiga utförande.

Med tanke på en sådan utväg lär det också icke från regeringens sida kunna göras någon gensaga mot det förslag, som af en stats-utskottsledamot på kalmarebänken blifvit framställt, nemligen att anslagets utgående skulle blifva beroende på att inom orten eller på annat sätt tillräckliga medel insamlades, för att fullborda den föreslagna restaurationen af Skara domkyrka.

Jag hemställer därför till Kammaren att den behagade behandla Skara domkyrka lika välvilligt som den behandlat Upsala domkyrka och att Kammarerna således behagade lemna bifall till hvad Kongl. Maj:t i förevarande fall har begärt.

Herr Nordenfelt, Leonard: Om denna fråga hade stått för sig, utan att komma omedelbart efter frågan om Upsala domkyrka, d. v. s. om Riksdagen icke samtidigt hade stora utgifter för reparation af sistnämnda kyrka, och om frågan vore efter mitt begrepp fullständigt utredd hvad beträffar kostnaden och medlen att åstadkomma restaurationen, så hade äfven jag kunnat med min röst bi-

*Anslag till re-
stauration af
Skara dom-
kyrka.
(Forts.)*

Anslag till re-
staurering af
Skara dom-
kyrka.
(Ports.)

draga till det begärda anslagets beviljande. Men såsom frågan nu står, då Riksdagen, såsom tillbörligt är, tyckes vara benägen att åtaga sig betydliga kostnader för restauration af Upsala domkyrka och då frågan om kostnaden för den föreslagna reparationen af Skara domkyrka är efter mitt begrepp fullkomligt outhärdad, så har jag icke kunnat annat än biträda Utskottets förslag.

Skara domkyrka reparerades grundligen för trettio år sedan. Jag såg i min barndom reparationsarbeten der pågå och hörde om- talas, att man der flera gånger rifvit ned och byggt om igen. Ny- ligen hade ett af tornen fått en stor spricka, och som det såg ut som skulle hela tornet falla, så måste det nedrifvas, emedan den omnämnda sprickan syntes tillväxa. Frågar man, hvarpå detta ber- rott, så svaras: det veta vi icke, men det är väl något fel någon- städes. Felet måste då ligga antingen i grunden eller i grundmuren. Det må nu vara, att grunden valdes omsorgsfullt på den tid, då kyrkan byggdes, men det är icke lika säkert, att grundmuren gjordes väl, och när en kyrka får sprickor i tornen, så anser jag att grund- muren icke är att lita på.

Den som uppgjort restaurationsförslaget, nuvarande Öfverinten- denten Zettervall, har också försigtigtvis sagt, att den beräknade kostnaden endast är approximativ, emedan det är omöjligt att på förhand kunna bestämma, till hvilken utsträckning rifningar och ombyggnader i de gamla murverken måste företagas, eller hvilka åtgärder under arbetets gång böra i ett eller annat hänseende, på grund af förekommande anledningar, ovilkorligen vidtagas. Och Öfverintendentsembetet, som då representerades af Professor Scholan- der, förklarade, att det väl kunde vara möjligt att reparationen kunde göras för 370,000 kronor, men för sin del ansåg embetet, att det vore större sannolikhet för att den skulle uppgå till *åtminstone* 500,000 kronor. Om man nu jemför detta med de summor, som afses för ändamålet, nemligen 250,000 kronor, som äro begärda af Riksdagen, och 70,000 kronor, som på enskild väg blifvit insamlade, så finner man, att det fattas för mycket för att man skulle kunna hoppas att de erforderliga medlen snart skola kunna åstadkommas.

Dessutom vet man icke, om ens denna summa af 500,000 kronor skulle räcka till, ty, såvidt jag förstår, är det fråga om en total ombyggnad af kyrkan allt ifrån grunden, då man ju måste gå ned till grunden för att se efter, att grundmurarna äro säkra. Härtill kommer vidare, att kyrkan är sammanlappad af så många olika ele- ment från så många olika tider, att, för så vidt jag förstår ritningen, det kommer att blifva ganska litet kvar af den gamla byggnaden. Det är visserligen sant, att man skulle behålla ett minnesmärke kvar på den plats, der det lång tid stått, men i en ny dräkt, och jag tror ändå, att man först borde veta, hvad reparationen kommer att kosta och att tillräckliga medel därför finnas. Nu har man hittat på den utvägen, att staten skulle gifva 250,000 kronor under vilkor att återstoden af de erforderliga medlen på annat sätt anskaffas. Om

de penningar, som sannolikt erfordras, redan vore insamlade och det endast vore fråga om att Riksdagen skulle anvisa ett återstående belopp, som möjligtvis icke betäckte en skälig byggnadsrisk, så skulle jag kunna vara med derom. Men så är ingalunda förhållandet, utan meningen tyckes vara, att man skall börja med reparationen med statsanslaget och sedan det blir slut försöka att se till, hvarifrån man kan få för öfrigt nödiga medel. Detta kan ju icke vara rätta sättet. emedan lätt kunde hända att staten, för att icke lemna kyrkan halfständig, måste gifva ytterligare anslag. Öfverintendentensambetet säger emellertid, att denna fråga är af den beskaffenhet, att den icke behöfver lösas på en gång, utan att olika delar af kyrkan kunna uppföras på olika tider och resten kan uppskjutas till framtiden

Jag kan ej heller inse, att det kan vara rätt att på detta sätt försöka att drifva byteshandel med anslagsfrågor, och endast den omständigheten gör, att jag icke vill bevilja detta anslag på samma gång, som det i den förra punkten innehållna.

Under förhoppning att den föreliggande frågan en gång må blifva fullständigare utredd och då komma tillbaka i ett skick, som Riksdagen kan vilja godkänna, yrkar jag bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Sparre: Den föregående talaren började sitt anförande dermed, att han sade, att, om frågan hade kommit fram ensam och om icke redan förut Riksdagen hade anslagit ett temligen stort belopp för Upsala domkyrka, han skulle velat vara med om att bevilja detta anslag. Frågan ställer sig då helt enkelt så, om de sammanlagda anslagen för *båda* dessa ändamål äro så stora, att staten endast med olägenhet kan anslå beloppen eller icke. Jag ber i det hänseendet få anföra några siffror, tillkomna på senare tid. Den ena siffran rör de utgiftsbelopp, som under denna riksdag blifvit satta lägre, än hvad de af Kongl. Maj:t i den Kongl. propositionen blifvit upptagna till, och en undersökning i det afseendet visar, att en besparing i den vägen har skett redan på 3:e, 5:te, 6:te, 7:de och den del af 4:de hufvudtiteln, hvarom Kamrarna redan fattat sammanstående beslut, med ett belopp af omkring 640.000 kronor.

Vidare ber jag få meddela Kammaren, att, då Kongl. Maj:t beräknat, utan att dock upptaga densamma i budgeten, den behållning, som anses uppstå för år 1884, till ett belopp af omkring 6,200,000 kronor, har detta belopp under de senaste dagarna blifvit ökad, derigenom att vid den afräkning, som egt rum mellan Statskontoret och Riksgäldskontoret, det visat sig, att utgifterna på annuitetsförlaget med icke mindre än 544,318 kronor understiga, hvad beräknadt varit. Det är således en motsvarande tillökning i behållningen för år 1884. Vidare, i fråga om den allmänna ställningen, ber jag få meddela, att Statskontoret redan i år betalat hela annuitetsanslaget för år 1885, hvarjemte Riksgäldskontoret fått mottaga till förvaltning ett belopp af icke mindre än sju millioner kronor. När

*Anslag till re-
staurering af
Skara dom-
kyrka.
(Forts.)*

Anslag till re-
staurering af
Skara dom-
kyrka.
(Forts.)

jag ser dessa siffror, förefaller det mig, att det icke kan vara ur statens *finansiella* synpunkt, som hinder kan möta för att både den ena och andra kyrkan nu skulle kunna få de behöfliga anslagsmedlen.

Hvad särskildt den nu föreliggande frågan angår, ber jag få fästa uppmärksamhet på, att fara är å färde, att det gamla templet numera är i det skick, att några åtgärder *måste* vidtagas, emedan eljest skadorna komma att öka sig och kostnaden derigenom för deras afhjelpande blir större; ja, rent af svårighet kan uppstå att reparera kyrkan, om med saken dröjes.

Samme talare yttrade äfven, att kostnaden icke vore utredd i fråga om erforderliga beloppet. Jag tilltror mig icke kunna bedöma den frågan, men jag har en auktoritet att stödja mig vid och det är nuvarande Öfverintendenten Zettervall, som uppgjort förslaget till denna restaurering. Jag tror, att hans namn bör vara en borgen för att han icke gjort upp sitt förslag så lösligt, att de väsentliga anmärkningar, som blifvit mot detsamma framställda, kunna ega fog. Det är visserligen sant, att han gjort upp sitt förslag approximativt, men jag vågar påstå, att, hvilken undersökning som än gjordes för ett så svårberäkneligt arbetsföretag, kostnadsförslaget måste blifva approximativt. Det kan icke blifva annorlunda.

I afseende å det belopp, som för närvarande finnes att disponera för ändamålet, får jag meddela en senare sifferuppgift rörande de medel, som nu finnas samlade. Jag har nemligen fått en uppgift för några dagar sedan, som visar, att för närvarande finnas disponibla omkring 90,000 kronor. Detta belopp tillsammans med statsanslaget är ganska nära till det belopp, som erfordras enligt Zettervalls förslag, och jag är lifligt öfvertygad om, att de, som lifligast äro i denna sak intresserade, skola anstränga sig, när de se möjligheten att kyrkan skall snart kunna blifva bringad i ett sina minnen värdigt skick och att frivilliga bidrag därför skola snart inflyta till så stort belopp, som erfordras för att fylla bristen.

Dessutom synes det mig, att med det tillägg af vilkor, som här har blifvit af Herr Törnebladh föreslaget och som äfven lär komma att föreslås i Andra Kammaren, man har tydligt påpekat, att statsanslaget är lemnadt endast för en enda gång; och gent emot de anmärkningar, som mot de föreslagna ordalagen blifvit framställda, ber jag få erinra, att dessa ord äro ordagrant afskrifna ur de vilkor, som Riksdagen bestämde, när den anslog medel till universitetsbyggnaden i Upsala.

Jag kan därför icke finna annat, än att riklig tillgång finnes att lemna det erforderliga statsanslaget; att det är nödvändigt att något snart åtgöres för att rädda detta gamla tempel från att falla i ruiner och bringa det i ett värdigt skick, och då detta ej kan åstadkommas, utan att Riksdagen lemnar anslag dertill, får jag hemställa, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets förslag, bifalla det yrkande, som här af Herr Törnebladh blifvit gjordt.

Herr Sundberg: Jag kan naturligtvis i denna fråga om Skara domkyrka icke lemna flera och bättre upplysningar än dem, som redan äro meddelade af alla dem, som yttrat sig till förmån för Kongl. Maj:ts proposition och således för afslag på Utskottets förslag. Men jag har i allt fall begärt ordet för att helt enkelt få öppet förena min röst med de många nyss nämnda andra rösterna. Jag kan för min del icke se annat än, att det vore obilligt att vägra medel för restaurering af denna gamla vördnadsbjudande kyrka, en af våra mest framstående monumentala kyrkobyggnader här i landet. Icke lär man väl rimligtvis kunna begära, att Skara lilla kommun skall kunna lemna de medel, som äro erforderliga för en sådan restaurering. Icke kan man väl heller rimligtvis gilla den anvisning, som Utskottet har lemnat, att man borde använda de redan hopsamlade medlen och upparbeta dem, så länge de kunna räcka. Ty att planlöst göra det lilla obetydliga lappverk, som med de medlen skulle kunna åstadkommas, det vore kanske detsamma eller åtminstone i det närmaste detsamma som att bortkasta dem.

Då här nu har blifvit invändt mot den ifrågasatta restaurationen, att den torde komma att tariffva summor till långt högre belopp, än man har beräknat, eftersom man icke vet, förrän man kommer in i arbetet, huru det står till med murarne och huruvida icke större delen af dem skulle behöfva nedrifvas och så godt som en nybyggnad af dem ifrågakomma, till följd af grundens dåliga beskaffenhet, ber jag blott få erinra om, hvad den närmast föregående talaren och äfven herr Statsrådet Tamn om denna sak har anfört: när de gamle anlade sina katedraler, visste de nog att välja sådan mark, att kyrkan låg säkert, om de äfven i sjelfva grundens läggning icke egde de nutida arkitekternes skicklighet. Detta tal om den svaga grunden är dessutom något, som jag så ofta i yngre dagar hörde om Lunds domkyrka, att jag icke mycket tror på det. Kanske den gamla sagan om jetten Finn har sin verkliga kärna just i tron på, att sjelfva botten för denna kyrka vore för svag och att den således aldrig skulle kunna komma i fullt färdigt skick. Nu har emellertid jetten Finn kommit på skam. Kyrkan står der restaurerad i all sin prakt och härlighet. Hvarför skulle då, när tillgångarne det medgifva, staten vägra att restaurera Skara, jag säger det ännu en gång, vördnadsbjudande helgedom? Jag tror för min del, att staten har med afseende på våra få ännu icke restaurerade domkyrkor — de äro så få, att de i sjelfva verket inskränka sig till två, nemligen dessa begge i Upsala och Skara — att staten med afseende på dem, säger jag, verkligen har en moralisk förpligtelse att understödja de bemödanden, som af enskilde göras för att ställa dem i behörigt skick. Kyrkomedlen indrogos, såsom bekant, vid reformationstiden af Gustaf Wasa och ingen, föreställer jag mig, lär hafva lust att klandra det steget; men kungligt löfte gafs dock, att hvad som till kyrkans nödortfördrades, skulle staten ombesörja. Huru stor Skara kyrkas egendom var, vet jag icke, men säkert var den ganska betydlig.

Anslag till restaurering af Skara domkyrka.
(Forts.)

Anslag till re-
staurering af
Skara dom-
kyrka.
(Forts.)

Hvad Upsala vidkommer, var den högst betydlig; kyrkan hade 5 à 6 hundra bönder under sig, och om dess egodelar ännu vore i behåll och de arrenden erlades, som då erlades, nota bene med den förändring i beloppen, som en nyare tids jord- och penningevärde medförde, så skulle säkerligen årsinkomsterna gå upp till ett par hundra tusen kronor. Om äfven Skara icke varit så rik, så har den likväl utan fråga haft så ansenlig egendom, att, om denna nu funnes i behåll, någon hjälp från annat håll aldrig skulle kunnat komma ifråga.

Jag ber dessutom att få återropa något annat till stöd för statens bistånd till katedralers underhåll. Jag ber nemligen att få återropa till förmån för mitt yrkande på ett sådant bistånd utlandets exempel. Det finnes en mängd sådana restaurerade katedraler i Tyskland, och, för att nu icke tala om de stora katolska länderna, så låtom oss flytta oss upp till vårt granskap, till exempel till storhertigdömet Mecklenburg-Schwerin. Det är ju icke så stort, fastän det kallas för storhertigdöme, och der har man med mycket betydlig kostnad restaurerat Schwerins katedral. Eller låtom oss flytta oss till Danmark. Flere af Danmarks katedraler hafva blifvit restaurerade. Den hjälp staten har lemnat, har visserligen icke varit stor — tvärtom har den varit ganska liten, men man måste komma ihåg, att i dessa länder har kyrkan mycket större egendomar i behåll än i Sverige; och den andra omständigheten är den, att kyrkoegendomar, åtminstone domkyrkors egendomar, det vet jag med full säkerhet, äro sammanslagna, så att hvad som erfordras för den ena eller andra kyrkan toges af den gemensamma tillgången, och på den vägen har man med litet understöd af staten varit i stånd att restaurera den ena kyrkan efter den andra. Men låtom oss gå ännu ett steg närmare, nemligen till Norge. Huru mycket hafva icke norrmännen kostat på sin Trondhjems domkyrka? Ända från år 1869 har staten, såsom det torde vara allmänt bekant för denna Kammares ärade ledamöter, lemnat i årligt bidrag 40,000 kronor, mot vilkor att Trondhjems stad drog försorg om, att antingen af egna tillgångar eller frivilliga gåfvor, bidrag lemnades med 20,000 kronor, så att den årliga byggnadssumman uppgick till 60,000 kronor. Detta anslag har utgått i femton år och således äro redan 600,000 kronor af staten nedlagda på denna kyrkobyggnad. Ännu återstå åtta år, innan koret blir fullbordadt. Anslag för det nu löpande året är redan af stortinget beviljadt utan gensägelse. Nu återstå, som sagdt, åtta år. Fyra gånger åtta är trettiotvå. Stortinget kommer således att bevilja ytterligare 320,000 kronor eller inalles en summa af 920,000 kronor och då är ändock blott en tredjedel af hela kyrkan färdig. Jag tycker, att äfven det exemplet kunde mana oss svenskar till efterföljd.

För öfrigt tror jag, kort och godt sagdt, att de kapital, som vi lägga ned på värden af våra stora fosterländska minnen, icke äro några bortslösade kapital, fastän de på vårt hvardagsspråk kallas improduktiva.

Jag yrkar för min del afslag på Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition, så formulerad som af Herr Törnebladh här är föreslaget.

*Anslag till re-
stauration af
Skara dom-
kyrka.*
(Forts.)

Herr Carlson, Fredrik: En föregående talare har sagt, att han väl kunde med sin röst bidraga till beviljande af anslag till den ena domkyrkan, men icke till båda. För min del anser jag, att förhållandet bör vara alldeles tvärt om. Just därför, att hufvudskälen äro desamma för båda dessa anslag, kan man icke skilja dem åt. Hufvudskälen äro nemligen: dessa tempels monumentala storhet, deras värnadsvärda minnen, omgifna med århundradens helgd, och deras nuvarande fattigdom, emedan de blifvit beröfvade sina egodelar af staten. Alla dessa skäl äro gemensamma.

Om nu Upsala domkyrka, såsom obestriddigt är, står främst, så har å andra sidan Skara domkyrka det talande skäl att åberopa, att kyrkan är nära att nedfalla och att den ovillkorligt behöfver en restauration för att kunna ega bestånd.

Den föregående talaren har också sagt, att det skulle vara omöjligt att nu säga, hvad en restauration af Skara domkyrka kunde komma att kosta, emedan det kunde finnas flere sprickor i murarne, än dem man nu känner, och han har derföre ansett, att en utredning häröfver erfordrades. Men för min del tror jag att det verkliga förhållandet icke kan blifva med tillförlitlighet känt, förr än sjelfva arbetet börjar, ty först då kan bestämmas och uppgifvas, hvilka dessa remnor äro.

Att företaget i hvad händelse som helst icke kommer att försaka någon ökad kostnad för statsverket, utöfver hvad som nu är föreslaget, det har genom det vilkor, som Herr Törnebladh inryckt i förslaget, blifvit förebyggt.

Att orten intresserar sig för företaget, det visar sig genom de bidrag, som finnas, och dessa befintliga medel uppgå till 90.000 kronor.

Att staten ingalunda saknar rikliga medel att bestrida en sådan kostnad, det har blifvit till fullo ådagalagdt af ordföranden i Stats-Utskottet.

Under sådana förhållanden vill jag icke vara vidlyftig i mitt anförande, utan anhåller att få yrka bifall till den Kongl. propositionen i den form, som, enligt Utskottets betänkande, reservanterna gifvit åt densamma.

Grefve Hamilton: Ehuru hvad som kan sägas till fördel för Skara domkyrka redan har blifvit sagdt, mycket bättre än jag skulle kunna säga det, har jag dock begärt ordet, emedan jag anser det vara en pligt för fosterlandet att bevara de minnen, som af fädren äro lemnade, och jag vill inskränka mig till att yrka bifall till den Kongl. propositionen, sådan den blifvit af Herr Törnebladh formulerad.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande punkt blifvit framställda följande yrkanden: 1:o) att Utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) af Herr *Storckenfeldt*, att Kammaren skulle afslå Utskottets hemställan och besluta, att Riksdagen, med bifall af Kongl. Maj:ts framställning, må till restaurering af Skara domkyrka, i hufvudsaklig enlighet med den därför uppgjorda planen, bevilja ett anslag af 250,000 kronor och deraf anvisa på extra stat för år 1886 ett belopp af 35,000 kronor, samt 3:o) af Herr *Törnebladh*, att Kammaren ville afslå Utskottets hemställan och besluta, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, må till restaurering af Skara domkyrka, i hufvudsaklig enlighet med den därför uppgjorda planen, bevilja ett anslag af 250,000 kronor, och deraf på extra stat för år 1886 anvisa ett belopp af 35,000 kronor, dock med vilkor att restaureringsarbetet utan vidare anslag af statsmedel varder fullbordadt.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på antagande af Herr *Törnebladhs* förslag till beslut vara med öfvervägande ja besvarad.

33—50 punkterna.

Biföllos.

Tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.

51 punkten.

Herr Statsrådet Friherre Tamm: Sedan medicinalstyrelsen hos Kongl. Maj:t under föregående år anmält, att ytterligare tio distrikt borde upptagas bland dem, för hvilka lönetillökning till provinsialläkare borde lemnas, har Kongl. Maj:t tagit i öfvervägande vid fördelningen af anslaget för år 1885, huruvida nedsatt lönetillägg skulle lemnas till de provinsialläkare, som redan förut kommit i åtnjutande af och fortfarande skulle erhålla förhöjning, hvilka då, i stället för att förhöjningen förut utgått med 1,000 eller 500 kronor till hvarje, skulle få förhöjningen nedsatt till 800 eller 400 kronor för hvarje. Kongl. Maj:t faun dock icke skäl att för sådana provinsialläkare, som hittills haft 500 kronor, nedsätta beloppet till 400 kronor, utan föredrog att bibehålla den gamla fördelningen, men ingick i stället till Riksdagen med begäran, att för år 1886 måtte beviljas en tillfällig löneförbättring åt provinsialläkare öfver hela riket med 25,000 kronor. Riksdagen finner således, att, för att fullständig rättvisa provinsialläkare emellan må kunna skipas, ett sådant anslag är behöfligt.

Stats-Utskottet, som afstyrkt denna Kongl. Maj:ts framställning, har hufvudsakligen anfört, att den instruktion, som förväntas och önskas för provinsialläkare, ännu icke har kunnat erhållas, och Utskottet vill söka att, genom att icke öka anslaget, utöfva ett sådant

tryck på vederbörande, att denna instruktion på detta sätt må kunna framtvingas.

Med afseende på denna instruktion ber jag få meddela Kam-maren, att till medicinalstyrelsen har inkommit en hel massa ut-låtanden från de olika distrikten, men dessa af så vidt skildt inne-håll, att det ännu icke har varit möjligt att utreda frågan, hurudan instruktionen skulle blifva. Under det att nemligen från somliga håll har anförts, att provinsialläkarne hufvudsakligen skulle åläggas att besörja sjukvården för de mera obemedlade inom distriktet, har från andra håll yrkats, att de icke hufvudsakligen skulle befatta sig med sjukvård, utan vaka öfver den allmänna helsovården inom di-striktet och verkställa mediko-legala besigtningar. Vid sådant för-hållande och då tillika förändrad distriktsindelning blifvit i fråga satt, rörande hvilken fråga för närvarande arbete pågår inom medi-cinalstyrelsen för vinnande af nödig utredning, har denna instruk-tion ännu icke kunnat erhållas. Men Riksdagen kan vara fullt öfver-tygad om, att det icke är af brist på intresse för saken, utan att det ligger i sakens natur och i frågans svårösta beskaffenhet, att denna instruktion ännu icke kunnat utfärdas.

Jag hemställer derföre, att Kam-maren, utan afseende derpå, måtte bifalla, hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och således öka anslags-beloppet från 20,000 kronor till 25,000 kronor.

Herr Carlson, Fredrik: Jag anser mig skyldig att andraga de skäl, på hvilka Utskottet har stödt sitt förslag till beslut i denna punkt. Jag tror, att man alltid måste bibehålla i sigte, hvad som är detta anslags första uppkomst. Det har blifvit beviljadt vid tre riksdagar efter hvarandra, och det uppkom på det sätt, att medicinalstyrelsen redan för flera år sedan hade gjort hemställan om en definitiv reglering i detta hänseende, men att, då den måste stå i samband med instruktionen för provinsialläkarne, Kongl. Maj:t före-slog Riksdagen att mellertidligt bevilja 20,000 kronor. Det är så-lunda en mellertidlig åtgärd, i afvaktan på den definitiva regleringen och instruktionen för provinsialläkarne. Detta anslag har nu utgått under loppet af tre år, och då det således har blifvit förnyadt år från år, har Utskottet icke i fråga satt, att det nu skulle ens minskas, än mindre indragas, men väl att det icke borde förökas förr, än den definitiva regleringen egt rum, i samband med den förväntade instruktionen för provinsialläkarne; och att en sådan är särskildt af behovet påkallad, torde vara allmänt känt och behöfver således icke vidare utläggas. Då man hör, att den nu är under förberedelse, så torde den icke heller länge behöfva förväntas; men efter Ut-skottets uppfattning, har det provisoriska tillståndet bort bibehållas, i likhet med hvad förut egt rum, äfven för den nu ingående stats-regleringsperioden; och får jag på detta skäl yrka bifall till Ut-skottets förslag.

Tillfällig löne-förbättring åt provinsial-läkare.
(Forts.)

Tilfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Ports.)

Herr Casparsson: Då jag icke närvarit inom Utskottet, har jag icke kunnat reservera mig mot det slut, hvartill Utskottet kommit.

Utskottet begagnar i klämman det uttrycket, »att Riksdagen må på det sätt bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit» etc. Nu har Utskottet emellertid icke alls tillstyrkt att bifalla hvad Kongl. Maj:t har föreslagit, utan Utskottet har hemställt, att Riksdagen skulle lemna sitt bifall till hvad Herr Friherre Klinckowström har föreslagit; och då synes hela klämman vara temligen oegentlig. Kongl. Maj:t har nemligen begärt, att det nuvarande anslaget måtte höjas till 25,000 kronor, men Friherre Klinckowström deremot föreslagit, att anslaget måtte bibehållas vid beloppet 20,000 kronor, och det är således den sistnämnde, som här fått sin åsigt gällande.

Hvad sjelfva saken beträffar, är Utskottets hufvudsakliga motiv för sitt afstyrkande »bristen på instruktion» för dessa tjänstemän. Ja, hade det varit brist på instruktion hos läkarna, d. v. s. hade de varit okunnige eller oduglige, då kunde det skälet egt någon giltighet, men något sådant har ingen menniska påstått, ty våra läkares skicklighet och pligttrohet äro allt för väl kända och erkända, och under sådana förhållanden förefaller det mig obilligt att icke vilja bifalla, hvad Kongl. Maj:t här har föreslagit. Följden här af skulle blifva, antingen att löneförbättring icke kan lemnas åt tio provinsialläkare, som ovilkorligen deraf äro i behof, eller också att de provinsialläkare, som redan hafva fått en ringa löneförbättring, skulle underkastas förknappning eller indragning af densamma. Detta sätt att ordna frågan genom partiella löneförbättringar är dessutom, om man ser saken blott ur sparsamhetens synpunkt, det för statsverket billigaste sätt att tillvägagå. Då dertill den begärda summan icke är större än 5,000 kronor, kan jag icke föreställa mig annat, än att Första Kammaren skall gå in på Kongl. Maj:ts förslag, hvartill jag alltså yrkar bifall.

Friherre von Essen, Fredrik: Den siste talaren erkände godbetsfullt, att hans första anmärkning icke gälde sjelfva saken. Jag vill påstå, att den icke ens har någon betydelse i formelt hänseende, ty den här begagnade formen är en sådan som Stats-Utskottet med Kammarens bifall har begagnat mångfaldiga gånger, att nemligen föreslå, »att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts proposition», då Utskottet i fråga om ett extra anslag velat föreslå en mindre summa, än Kongl. Maj:t har begärt. Här är nemligen fråga om ett extra anslag, hvartill Kongl. Maj:t har begärt 25,000 kronor, och Utskottet har då hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts proposition, att Riksdagen på extra stat beviljar 20,000 kronor. Jag anser således, att den nämnda anmärkningen hvarken kan röra saken eller formen.

Hvad beträffar den andra anmärkningen af samme talare, så anser jag, att icke heller den rör nu ifrågavarande sak. Mot läkarnes instruktion i vetenskapligt hänseende har ju någon anmärk-

ning icke skett från Stats-Utskottets sida, ty instruktion i denna betydelse hafva våra läkare nog och mer än nog, höll jag på att säga. Den vetenskaplighet, som är rådande bland våra läkare, är både känd och erkänd, och må hända skulle allmänheten kunna tillgodoses, äfven om ej den vetenskapliga utbildningen vore så lång och dyr; men derom vågar jag nu icke vidare yttra mig.

Äfven den omständigheten, att läkarebiträde är så dyrt i landsorterna, har föranledt Stats-Utskottet att mangrant förena sig i den hemställan, som nu föreligger för Kammaren, att tills vidare, och intill dess en instruktion för provinsialläkarna kan komma till stånd, endast anslå till löneförbättring samma belopp, som förut varit dertill anslaget. Provinsialläkarnes antal kommer jag för tillfället icke i håg, men det är emellertid ganska betydligt, och det vore af stor vikt, att man kunde få en taxa för dem, så att den fattigare delen af befolkningen kunde få billigare läkarevård. Dessutom är det, såsom äfven Herr Ecclesiastikministern framhållit, en viktig fråga att lösa, den i hvad mån dessa provinsialläkare böra, utan åtnjutande af ersättning, hafva vissa åligganden i afseende på den allmänna helsovården. Hela landet önskar en snar lösning af denna fråga, och oakadt jag icke vill ifrågasätta, att icke vederbörande myndigheter hafva gjort och göra allt hvad på dem ankommit för att bringa denna fråga till ett lyckligt slut, så får jag dock säga att Riksdagen är i sin goda rätt att lemna det ifrågavarande anslaget oförändradt, till dess denna viktiga fråga blifvit löst, och då bör det också blifva ett allvarligt intresse för läkarne sjelfva att söka samverka till frågans lösning.

Såsom sagdt, hafva alla Stats-Utskottets ledamöter förenat sig om ifrågavarande hemställan, hvilken icke är så aldeles omotiverad, ehuru väl jag medgifver, att det begärda tilläggsanslaget är temligen obetydligt.

Jag anhåller alltså om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad Utskottet i förevarande punkt hemställt och sedan derpå att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade Herr Grefven och Talmannen sig anse den senare propositionen besvarad med öfvervägande ja.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 51 punkten af Utlåtandet N:o 14, röstar

Ja;

*Tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

Tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås Utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—46;

Nej—47.

52 och 53 punkterna.

Biföllos.

Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.

54 punkten.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Utskottets förslag skiljer sig från Kongl. Maj:ts, icke i afseende på det anslagsbelopp, som af Kongl. Maj:t är begärtdt, utan med hänsyn till det framtida ordnandet af den läroanstalt, för hvilken anslag begärtes. Då den förre föreståndaren för veterinäranstalten i Skara afgick, var det klart, att det var regeringens pligt att taga i öfvervägande, huru med denna anstalt hädanefter borde ställas. Det kunde icke vara lämpligt att år från år behålla en läroanstalt på extra stat. Såsom Stats-Utskottet äfven medgifvit, har den omständighet, att lärarepersonalen icke kunnat antagas annorlunda än på förordnande, varit till skada för anstalten, i det att det blifvit allt mer och mer svårt, att erhålla dugliga lärarekrafter, då de icke kunde vara vissa på att fortfarande få der qvarblifva. En förändring är således angelägen. Regeringen har derföre bort taga i öfvervägande, huruvida anstalten skulle fortfarande finnas qvar såsom en läroanstalt, samt om den det borde, för hvilka mål den borde verka. De utlåtanden, som i ämnet blifvit afgifna, så väl af lärarekollegiet i Skara och af läroverksdirektionen som af medicinalstyrelsen, finner Kammaren refererade i statsrådsprotokollet rörande ifrågavarande punkt. Man finner deraf, att lärarekollegiet och styrelsen för läroanstalten i Skara önska anstaltens fortvarande ungefär i samma skick som det nuvarande, men att deremot medicinalstyrelsen anført skäl, hvarföre den ansett anstalten öfverflödig och i sin närvarande gestalt till och med skadlig. Öfverflödig måste anstalten enligt medicinalstyrelsens mening, i hvilken äfven jag instämmer, anses vara derföre, att den läroanstalt, som finnes i Stockholm, utbildar ett fullt tillräckligt antal veterinärer för Sveriges behof. Det vore också egendomligt,

om Sverige skulle behöfva två läroanstalter för veterinärer, då andra mycket större och folkrikare stater icke behöfva mer än en. Det synes således vara ett slöseri med statens medel att fortfarande underhålla en öfverflödigg läroanstalt. Då summan emellertid icke är synnerligen stor, kunde man naturligen finna sig i detta slöseri, om något godt kunde anses deraf komma. Här vid lag vill jag dock fästa uppmärksamheten derpå, att enligt de omdömen, som vid anställd inspektion af anstalten blifvit lemnade, det fordras icke så små utgifter för att sätta anstalten i det skick, att den skall kunna någorlunda tillfredsställande fortverka för samma mål som hittills. Det är således icke blott de 12,900 kronorna, som nu äro i fråga, utan ytterligare organisationskostnader.

*Ifrågasatt om
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

Den viktigaste synpunkten för mig är emellertid den, att det, enligt min uppfattning, är skadligt, att en sådan anstalt, som den i Skara, finnes. Det är skadligt därför, att der utbildas en sekundasort af veterinärer, ett slags veterinärer, hvilka icke kunna sägas uppfylla de kraf, som man har rätt att ställa på sådana, som äro från en statens anstalt utexaminerade. Nu säger visserligen Utskottet, att det har visat sig, att de från Skara utgångna lärjungarne varit rätt dugliga i det praktiska lifvet, och att det icke kan vara skadligt, utan tvärt om gagneligt, att man har en mindre lärd, mindre kunnig sorts veterinärer, men som därför kunna hjälpa för billigare pris. Jag ber att få bestrida denna uppfattning. Jag tror icke, att denna Kammare skulle vilja vara med om att tillämpa en sådan sats i afseende på läkare för menniskor. Om det ifrågasattes att inrätta en läroanstalt för att utbilda läkare med sämre teoretiska kunskaper, men som skulle ega en viss praktisk rutin, för att såmedelst skaffa billigare läkarevård, så tror jag icke, att Kammaren skulle vilja vara med om ett sådant försök. Men det är just det, som Utskottet anser, att man bör fortsätta med afseende på veterinärväsendet. Det är nu alldeles obestriddigt och från alla håll erkänt, att de teoretiska insigter, som meddelas vid läroverket i Skara, äro rätt mycket underlägsna dem, som meddelas vid läroanstalten i Stockholm. Ja, sekreteraren vid Landtbruksakademien, Professor Lovén, som icke förut varit inblandad i striderna om Stockholms- och Skaraanstalterna och väl därför icke bör kunna misstänkas för någon väld, har vid den inspektion, som han anställt vid Skaraanstalten, funnit den praktiska undervisningen der hafva sina förtjenster, men de teoretiska ämnena ligga ganska mycket nere. Han har ock uttalat sin mening om orsakerna till detta förhållande. Det är hufvudsakligen samma skäl, som Medicinalstyrelsen redan för längesedan framhållit: nemligen främst att lärjungarne komma till anstalten med alldeles för klen förbildning för att kunna mottaga den teoretiska undervisning, som är behöflig. Med allt nit hos lärarne, kunna de icke meddela lärjungar, som icke hafva de nödvändiga förutsättningarne för undervisningens mottagande, det quantum af insigter i den teoretiska delen af veterinärväsendet, som är behöfligt.

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

Man mottager i Skara ynglingar, som endast genomgått fem klasser vid statens läroverk, och för den, som tänkt sig in i saken samt har kännedom om kunskapsmättet hos de lärjungar, som genomgått dessa fem klasser, bör det vara uppenbart, att de i allmänhet icke äro mogna att studera t. ex. anatomi och fysiologi. Deremot nekar icke Professor Lovén, att en viss praktisk rutin kan vinnas vid läroanstalten i Skara, men en sådan praktisk rutin kan vinnas äfven vid behandlingen af menniskosjukdomar, om man tjenstgör såsom sjukskötare eller följer med en läkare och ser på, huru han behandlar sjukdomarne. Man kan derigenom lära sig vissa yttre kännetecken på vissa slag af sjukdomar och vissa kurer, som bruka användas i det ena eller andra fallet, men icke är en person med sådan praktisk rutin därför så kvalificerad, att man kan anförtro honom att sköta en sjuk människa i svårare fall, äfven om han i vissa lättare fall kan vara till någon nytta. Det är just en sådan rutin, som veterinärerna från Skara läroanstalt sannolikt innehafva, enligt hvad från flera håll uppgifvits. Men om det gäller att bedöma invecklade fall och afgifva säkra intyg öfver ovanliga eller svårigenkänliga sjukdomar, då har det icke från något håll påståtts, att dessa veterinärer hafva det nödiga kunskapsmättet. En sådan sorts läkare kan det icke vara annat än betänkligt att hafva. Jag tror först och främst icke, att det är fullt rätt mot den mindre bemedlade befolkningen, för hvilken ju dessa läkare anses vara så lämpliga, att den hänvisas till en sekundasort af läkare, som många gånger kunna vara mera till skada än till gagn. Dertill kommer, att dessa examineerade läkares tillvaro lätteligen narrar människor att hos dem begära officiella betyg öfver kreaturssjukdomar äfven i fall, då dessa betyg icke kunna accepteras, hvarigenom sedan uppstå förluster för de personer, som, litande på att de hafva vändt sig till en examinerad veterinär och af honom erhållit intyg, vidtagit deraf föranledda åtgärder. Exempel härpå saknas ingalunda. Vidare då kreatursexporten börjar för vårt land blifva en allt mer och mer betydande näring, synes det vara högst vådligt att hafva ett slag af veterinärer, som gifva betyg om kreaturens beskaffenhet, af den art, att man icke kan fullt lita på deras duglighet och rättighet. Denna omständighet, att vi sålunda hafva ett sämre slag af veterinärer, måste ock i utlandet vålla misstroende till hela ståndpunkten af vårt veterinärväsen och kan derigenom blifva till verklig fara för vår uppblomstrande kreatursexport.

Då af dessa skäl det i min tanke synes vara förenadt med fara att bibehålla ett sådant slag af läkare, och då, enligt min uppfattning, icke heller något behof deraf förefinnes, har jag icke kunnat annat än tillstyrka Kongl. Maj:t att framlägga proposition om upphörande af den delen af anstaltens verksamhet, som består uti att utbilda och examinera veterinärer.

Friherre von Essen, Fredrik: Som Kammarens ärade leda-

möter torde hafva observerat, skiljer sig detta af Stats-Utskottet framlagda förslag från Kongl. Maj:ts proposition derutinnan, att på samma gång som det af Kongl. Maj:t äskade anslaget tillstyrkes, så hemställer Utskottet, att Riksdagen måtte af Kongl. Maj:t begära en utredning och förslag till att sätta denna inrättning på ordinarie stat, hvilket icke blifvit ifrågasatt af Kongl. Maj:t, som föreslagit, att detta anslag endast skulle utgå, till dess en organisation kommit till stånd, som i sina hufvuddrag är uppgifven och som skulle föranleda dertill, att några veterinärer icke vidare skulle, såsom hittills, utbildas i Skara. Der skulle i stället utbildas ett slags intresserade personer, som skulle lära sig veterinärkunskaper, hvilka de sedan finge utöfva på något sätt, jag vet icke huru, då de ju icke skulle få begagna sig af kraftigt verkande medel, ehuru det ofta är just sådana, som behöfras. Jag förstår således icke riktigt, huru man skulle kunna draga någon nytta af sådana personer. Detta i förbi-gående.

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

Hufvudsaken är, huru vida man funnit, att dessa veterinärer, som hittills utbildats vid anstalten i Skara, varit för allmänheten nyttiga och nödvändiga eller icke. Första frågan blir dock den, om man behöfver två veterinärinstitut eller ej. Den frågan har Kongl. Maj:t nekande besvarat, och jag erkänner, att jag icke kan bestrida, utan tvärt om tror, att veterinärinstitutet i Stockholm, om det utbildades, ganska väl skulle kunna fylla det antal vi behöfva af veterinärer. Men en annan sak är den, att tillfredsställa det behof af veterinärer, som gjort sig gällande i landsbygden, bland den mindre bemedlade befolkningen. Jag anser det oantagligt, att veterinärer, som sökt sin utbildning vid institutet i Stockholm, då de först måst taga sin maturitetsexamen och sedan utbilda sig i fyra år, skola kunna tillhandagå allmänheten för så billigt pris, att de kunna tillgodose den större allmänhetens behof. Derom rör sig frågan. Den mindre jordbrukaren t. ex., som har ett djur af ringa värde, begagnar sig icke af veterinärläkare, för så vidt han skall betala derför. Han vill icke gerna gifva ut en krona, som han redan anser vara ett högt belopp, och skall han betala flere kronor, så lemnar han saken säkert å sido. Detta är helt enkelt frågans kärnpunkt: huru man skall kunna anskaffa så billiga veterinärläkare, att de kunna användas af allmänheten. Det bestreds till en viss grad af den förre ärade talaren, Herr Chefen för Ecklesiastikdepartementet, då han som exempel anförde, att man icke kunde antaga, att det skulle vara önskvärdt att hafva två slags människoläkare, af hvilka det ena slaget vore mindre och det andra slaget mera vetenskapligt bildade, och att man således skulle till allmänhetens tjänst lemna sådana personer, hvilka icke egde den utveckling och kunskap, som numera erfordras. Jag får säga, att det är en sak, som man nog kan tvista om. Säkert är, att samma förhållande eger rum i afseende på människors lif och helsa, som i afseende på djurens, att mången fattig man icke kan begagna den läkarevård,

Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.
(Forts.)

han skulle önska, just för prisets skull, och har han en sjukdom af den beskaffenhet, att den enkelt nog kan bedömas, såsom fallet är med flertalet af sjukdomar, så kunde det mången gång vara önskvärdt för honom att hafva tillgång till en läkare med praktisk erfarenhet och skicklighet, om än med mindre teoretiska kunskaper, och som kunde tillhandagå honom för billigt pris. Det är heller icke obekant, att sådana läkare finnas i något annat af Europas länder. Men om detta kan anses vara riktigt i afseende på människors vård, så måste det vara det i än högre grad i afseende på djurens. Djuren hafva ofta ett ringa värde, och å andra sidan är djursjukdomarnes antal ganska inskränkt och bedömandet af de vanligaste bland dem är också i de flesta fall enkelt. Jag har sjelf haft tillfälle, såsom djuruppfödare under många år, att se, huru få sjukdomar, som träffa djuren, i förhållande till oss menniskor, och huru lätt det är att bedöma dessa djursjukdomar, med undantag naturligtvis för åtskilliga mera komplicerade fall. Det är sålunda en omständighet, som talar för denna omnämnda andra klass af veterinärer, att de vanliga djursjukdomarne äro ganska lätta att bedöma och kurera, men att snar och billig hjälp är af nöden. Jag finner icke det ringaste underligt, att personer, som företrädesvis äro vetenskapsmän och särskildt bildade i denna vetenskapsgren, önska att föra den framåt och förhindra halfbildning; detta är hos dem både aktningsvärdt och berömvärdt, men den stora allmänheten, den önskar att få billiga djurläkare. Detta har den fått från Skara i många år, och frågar man allmogen i mellersta Sverige, om de vilja hafva kvar dessa veterinärer, så svara de bestämdt: låt oss behålla dem. För deras bibehållande talar äfven den omständigheten, att i det kring Skara liggande landet hafva de blifvit anställda af vederbörande hushållningssällskap och landsting. Ett län i Västergötland har af 11 veterinärer 8 från Skara, och ungefär enahanda tror jag att förhållandet är i Småland. Detta anser jag vara ett bevis på, att de verkligen äro eftersökta. Det är visserligen icke i Skaraborgs län, som de äro mest eftersökta. Jag har här i min hand en förteckning, som visar, att de erhållit anställning i många landskap. Af dem, som utexaminerades 1880, kom 1 till Malmö, 2 till Kronobergs län, 1 till Vermlands, 1 till Östergötlands och 1 till Kopparbergs län. Af de 1884 utexaminerade kom 1 till Skåne, 4 till Elfsborgs län, 2 till Småland, 1 till Dalarne och 1 till Vermlands län. Dessa äro i allmänhet anställda emot en fast inkomst af 800 kronor. Det brukar vara det vanliga, som kretsafdelningarne betala dem, och sedan hafva de enskild praktik och ackord med egendomarne i trakten, hvilket allt gör, att man kan beräkna deras inkomster till cirka 2,000 kronor; och deraf lefva de, dermed äro de belåtna. Dessa inkomster anses deremot i allmänhet icke vara tillräckliga för dem, som bestått sig en dyrare kurs, och därför är det också svårt att bland dem få några, som åtaga sig dessa platser. Man söker dem icke heller, just därför, att de äro för dyra. Men

Skaraveterinärerna är deremot, och det med rätta, förvägradt att erhålla statens platser såsom läns- och militärveterinärer. Dessa hafva vissa åligganden sig anförtrodda, som Skara-veterinärerne icke kunna sköta, såsom att gifva råd mot smittosamma sjukdomar m. m.

Den undervisning, som nu meddelas i Skara, är må hända, såsom ock blifvit anmärkt, icke tillfredsställande i vetenskapligt hänseende, men den praktiska rutinen anses vara ganska god. Hvad den senare beträffar, så är i Skara, såsom ock här i Kammaren flere gånger blifvit uppgifvet, tillgången på material ganska betydlig. Jag har här två årsberättelser från veterinärinrättningen i Skara och veterinärinstitutet i Stockholm för de sista åren, och dessa berättelser visa att, hvad nötkreatur beträffar, inrättningen i Skara har 374 sådana, då åter institutet i Stockholm har endast 13. Den ambulatoriska kliniken omfattar för samma år för Skara 713 och för Stockholm 409 nötkreatur. Den kliniska undervisningen har således i Skara ett ganska rikt material. Det är visserligen sant, att en yngling, som kommer från femte klassen, icke har den kunskap i främmande språk, som måhända är nödig för att tillgodogöra sig undervisningen i de läroböcker i denna bransch, hvilka för närvarande äro på främmande språk affattade; men jag hemställer, om den bristen icke kan undanrödjas genom framdeles skeende öfversättningar af de kurser, som kunna vara för veterinärer nödvändiga.

Det vanliga sättet för en yngling, som kommer från elementarskolan och vill söka inträde i Skara veterinärinrättning, har hittills varit det, att han dröjt ett eller två år, (inträde der är nemligen icke tillåtet förr än vid 18 års ålder) och att han under tiden sysselsatt sig på apotek, hvilket är såsom en förberedande kurs särdeles gagneligt. Nu är att märka, att desse unge män, som önska genomgå veterinärkursen i Skara, vanligen äro sådane, som komma från de lägre klasserna samt äro vana att sköta djur och deltaga i de förrättningar, hvarmed en veterinär har att skaffa. De hafva lefvat på landsbygden och derfor varit mera i tillfälle att se det praktiska i djurens skötsel och vård.

Jag ber äfven få erinra, att oaktadt institutet har verkat mycket fördelaktigt såsom sådant och varit ganska tillfredsställande för allmänheten, så hafva dock befogade anmärkningar framstälts mot undervisningen derstädes, kanske mycket derfor, att med det tillstånd, hvari institutet nu befinner sig, kunna icke goda lärarekrafter der erhållas, nemligen fasta lärare, som hafva intresse att följa undervisningen i flera år. Lärarne hafva ofta bytts om, och det har mött stora svårigheter att behålla några sådana. Det är derfor, som Stats-Utskottet har föreslagit, att man skulle sätta dem på ordinarie stat för att derigenom vinna möjlighet att få lärareplatserna besatta med fasta lärare, som verkligen vilja egna sig åt anstalten. Herr Chefen för Ecklesiastikdepartementet antydde också, att det behöfdes en vida dyrare apparat, än som förefinnes med det nu gällande anslaget på 12,900, eller rättare 17,000 kronor, för att

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*
(Forts.)

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

kunna åstadkomma en fullständig läroanstalt, som någorlunda kunde motsvara fordringarne derå. Kongl. Maj:t har ock uppgjort ett förslag dertill, hvilket går ut på att öka anslaget med 3,700 kronor. Nåväl, det är ju icke afskräckande att tillägga 3,700 kronor, i händelse man för öfrigt finner ändamålet godt. I det afseendet bör således icke möta något väsentligt hinder.

Jag skall icke tillåta mig att nu längre upptaga Kammararens tid, utan slutar med att yrka bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Nordenfelt, Leonard: Då jag varit i tillfälle att såsom arbetschef hafva under mitt befäl ett stort antal af staten tillhöriga hästar under en följd af år och flyttat med dem från den ena delen af riket till den andra, har jag fått den erfarenheten, att det varit godt om veterinärer med ringa kunskaper och stora pretentioner, men deremot brist på kunnige veterinärer. Och jag har ingalunda funnit de okunnige veterinärerna billigare än de kunnige. Priset har i hvarje fall berott på det aftal, man kunnat träffa. Så lär väl ock vara förhållandet med allmänheten; den kan låta bli att begagna dem, om de äro obilliga, och kan träffa accord om det pris, till hvilket den vill blifva betjenad. Jag tror således, att den förutsättningen, att en veterinär, därför att han är mindre kunnig, skall arbeta billigare, icke håller streck. Jag tror för öfrigt, att om man betalar en veterinär ett lågt pris och får ett dåligt råd, så är det dyrare, än om man betalar dubbelt till en annan för ett godt råd. Här föreligga egentligen två frågor, den ena, om staten skall undervisa och utexaminera två klasser af veterinärer, en sämre, bestående af unge män på 19 å 20 år, och en annan, på hvilken man ställer större fordringar. Det är den ena frågan, och den andra frågan är, i fall man sålunda vill utbilda två klasser af veterinärer, om det skall behöfva ske på två olika ställen. Hvad nu beträffar frågan om att examinera och hallstämpla en klass veterinärer på en lägre ståndpunkt, så tror jag icke att det är nödigt eller nyttigt. Jag är öfvertygad, att den skolyngling, som vid 15 års ålder kommer ut från femte klassen, okunnig särskildt i lefvande språk och i saknad af förmåga att på egen hand draga slutsatser, icke är i stånd att mottaga den undervisning, som ett veterinärinstitut är afsedt att bibringa honom, det må nu ligga i Skara eller i Stockholm. Jag tror, att de väl behöfva att vara komna till mognare år och ega något större verldserfarenhet och något vidsträcktare kunskaper, för att riktigt fatta och förstå den undervisning, som der skall bibringas dem. Det är stundom ganska svåra problem, som der förekomma, och derfor behöfva lärjungarne hafva en högre grad af förbildning vid inträdet derstädes än som kan åstadkommas i femte klassen af elementarläroverken. Jag tror också, att dessa herrar med ringare förkunskaper, när de komma ut från institutet, inbilla sig, att de äro särdeles kunnige. De gifva gerna råd, och folket följer då dessa råd, ofta med ganska ringa framgång. Sådant ingifver

icke synnerligt förtroende för veterinärväsendet i allmänhet. Då tror jag, att man kan få mycket kunnigare djurskötare och rådgifvare bland hvad folk som helst, som länge sysselsatt sig med kreatur, utan att hafva gjort några särskilda förstudier. Jag tror således, att allmänheten förledes att bland dessa från Skara utexaminerade skaffa sig biträden under namn af veterinärer, hvilka icke göra gagn såsom sådane.

Men om man äfven anser nödigt att släppa ut så beskaffade veterinärer och hallstämpla dem såsom sådane, så kan jag icke inse annat, än att Stockholms veterinärinstitut skall vara lika lämpligt och till och med lämpligare för deras utbildning, än veterinäranstalten i Skara. Här i Stockholm finnas flere och bättre lärare och äfven rikare samlingar och annan materiel. Men, säger man, här finnes icke så mycket nötboskap, och därför blifva de här utbildade veterinärerna underlägsna i konsten att sköta sådana. Jag medgifver att det kunde vara ett fel, men det kunde om så finnes nödigt lätt afhjelpas genom att gifva lärjungarne något litet rescanslag, så att de kunna besöka sådana platser, der kreaturssjukdomar äro rådande. Dessutom finnes ju beqväma kommunikationer här ifrån Stockholm, så att det bör vara ganska lätt att härifrån komma till platser, der nötboskap finnes. I Stockholms omedelbara närhet och i Stockholm äro slagtarne nästan de enda boskapsskötarne. Men, som sagdt, kommunikationerna härifrån äro ju ganska lätta, mycket bättre än ifrån Skara, så att det bör vara ganska lätt för lärjungarne att härifrån resa till ställen, der sjuka djur finnas. Jag kan således icke se annat, än att, äfven om man vill hafva en sådan svagare klass af veterinärer, så bör deras undervisning bäst kunna åstadkommas här och att således hela utgiften till Skara-anstalten är en onödig statsutgift. Det är för öfrigt en utgift, som, derest inrättningen får fortfara, kommer att oupphörligen tillväxa. Det ena anspråket kommer nog efter det andra. Vi hafva redan fått anvisa medel till en smedja och andra byggnader, till löneförhöjningar o. s. v., och det lär nog icke kunna undvikas, att, om anslaget kommer på ordinarie stat, pretentionerna allt mera växa. Att det är öfverflödigt att hafva två veterinärinstitut, det visas af det antal elever, som kunna utbildas vid det ena af dem.

Jag tror äfven, att det vore vådligt för den svenska kreatursporten, om man icke kunde lita på, att de personer, som besigtiga kreaturen och om dem afgifva intyg, äro fullt sakkunnige.

Jag yrkar för den skull bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Stats-Utskottets förslag.

Friherre von Kræmer: Herr Statsrådet och chefen för Ecklesiastikdepartementet uppehöll sig egentligen dervid, att veterinärinstitutet i Skara skulle vara dels öfverflödigt och dels skadligt. Jag ber att få sedermera återkomma till dess egenskap att vara öfverflödigt och vill först med några ord bemöta Herr Statsrådets på-

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

stående, att det skulle vara skadligt. Herr Statsrådet utgick från den förutsättningen, att det skulle vara mycket vådligt att utbilda en andra klass af veterinärer, mindre grundligt bildade, som således icke skulle kunna väl sköta kreaturen. Jag ber att i anledning deraf få återkalla i minnet, hvad som i stället är föreslaget i Kongl. Maj:ts proposition. Der är föreslaget, icke att inrättningen skulle upphävas, hvilket ju är omöjligt, då den hvilar på en donation, utan att den skulle ombildas till en hofbeslagsskola och en sjukvårdsanstalt för husdjur. I en reservation från Andra Kammaren, bifogad denna punkt, heter det att, »då veterinärinrättningen i Skara, anordnad på sätt Kongl. Maj:ts föreslagit, till en hofbeslagsskola och en anstalt, der kännedom kan erhållas om de vanligaste arterna af kreaturssjukdomar, är egnad att i den mån, som kan anses behöflig, fylla behofvet af en lägre läroanstalt i veterinärväsendets etc. Således blir följden af Kongl. Maj:ts förslag, att den fruktade andra klassen veterinärer kommer att utbytas mot en tredje klass veterinärer, hvilka genomgått hofbeslagsskolan och tillika fått deltaga i skötseln af sjuka djur vid vårdanstalten, och som utan tvifvel komma att af allmänheten anlitas. Om således den farhåga, som Herr Statsrådet uttalade för den skada, som skulle åstadkommas af den oförmälda andra klassens veterinärer vore grundad, så gäller ofvilkorligen denna betänklighet än mer angående det slag af veterinärer af 3:dje klassen, som genom den af Kongl. Maj:ts föreslagna organisationen skulle tillkapas.

Hvad nu det angår att anstalten i Skara skulle vara öfverflödigt, så må det väl vara möjligt, att nu mera, sedan institutet i Stockholm mottager fullt antal elever, så småningom behofvet af veterinärer kommer att fyllas i landet. Men om det blir möjligt för dessa veterinärer, hvilka, enär det är föreskrifvet att de skola hafva aflagt maturitetsexamen, måste qvarstanna tre eller fyra år längre vid läroverken, om det blir möjligt för dem, säger jag, att mottaga anställningar till de vilkor, som af våra redan mycket betungade landtkommuner kunna åt dem beredas, det återstår att se. Detta erinrar mig om huru som, för ett antal år sedan, då jag hade äran att fungera såsom ordförande i ett hushållningssällskap i ett härad i Södermanland, till en årssammankomst bland öfverläggningsämnen uppställes en fråga, hvilken sedermera under flera år blef ett stående öfverläggningsämne vid gillemötena, nemligen, »hvilka åtgärder, som böra vidtagas till erhållande af en veterinärläkare i Malmköping». Slutligen, det sista året jag fungerade i ofvannämnda egenskap, hade bestyrelsen den tillfredsställelsen att få för gillet anmäla, att, mot de vilkor som kunnat åstadkommas, en veterinärläkare blifvit anställd. Jag företog sedermera en längre utrikes resa och bevistade först fyra år derefter ånyo ett sammanträde med nämnda gille, då icke såsom ordförande, utan såsom ledamot. Jag skaffade mig därför ett par dagar före mötet en förteckning öfver de frågor, som skulle vid sammanträdet förekomma till öfverläggning. Till min

bestörtning påträffade jag bland dem den gamla bekanta: »hvilka åtgärder, som böra vidtagas till erhållande af en veterinärläkare i Malmköping.» Förhållandet var det, att den, som vi anskaffat, icke hade kunnat stanna qvar, i följd af att inkomsterna voro för små i förhållande till de kostnader, han användt till sin utbildning för yrket. Jag betviflar således, att den ifrågavarande anstalten är öfverflödig, så snart man icke dermed afser blott att skapa ett stort antal veterinärer, utan sådane veterinärer, som — under det att de dock äro praktiskt duglige — kunna åtnöjas med de vilkor, som af våra strängt betungade landtkommuner kunna åstadkommas. Såsom upplysning vill jag meddela, att den veterinärläkare, som nu ändtligen åter är antagen i det af mig omförmälda häradet i Södermanland, har bidrag dels af landstinget med 600 kronor och dels af hushållningssällskapet med 600 kronor, och socknarna tillskjuta derutöfver, genom en afgift af 3 till 5 kronor per mantal, ungefär 700 kronor, men ändå är det stundligen fråga om, att han icke skall kunna stanna qvar. Jag betviflar således, att Skara-inrättningen är öfverflödig.

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet anförde äfven, att den nu uppblomstrande näring, som hemtades af kreaturs-exporten, kunde lida skada af dessa billiga veterinärer genom att deras intyg om kreaturens helsotillstånd ej skulle tillmätas det anseende, som mera strängt vetenskapligt bildade veterinärers intyg. Men, mine herrar, förtjensten på denna export är sannerligen icke så stor, att de, som drifva den, kunna taga intyg af dyra veterinärer. Då blefve det lätt veterinärerna, hos hvilka en stor del af vinsten af denna export komme att stanna.

Den kostnad, som af Kongl. Maj:t är beräknad för den ifrågasatta hofbeslagsskolan och sjukvårdsanstalten för husdjur i Skara, uppgår till 8,000 kronor. Kostnaden för att uppehålla inrättningen i dess nuvarande form är af dess styrelse beräknad till 26,200 kronor. I båda beräkningarna ingå inrättningens egna inkomster med circa 5,500 kronor. Att uppehålla inrättningen i dess nuvarande skick kostar således 18,200 kronor mera, än hvad den af Kongl. Maj:t föreslagna stympade inrättningen skulle komma att kosta. Man bör dock besinna, att från sistnämnda belopp, 18,200 kronor, måste afdragas circa 5,500 kronor, motsvarande de belopp, som skulle behöfva utgå till pensioner åt nuvarande föreståndaren, instruktionsmeden och förvaltaren, hvilka vid inrättningens ombildning komme att sättas på indragningsstat. Göres detta afdrag, återstå endast 12,700 kronor. Jag hemställer om detta kan vara något att tala om vid sidan af de summor, vi så ofta votera än för det ena och än för det andra mer eller mindre tvifvelaktiga ändamålet.

Slutligen vill jag något litet inlåta mig på rättsfrågan. Som vi veta, grundar sig anstalten i Skara på en donation af Professoren Peter Hernqvist. Under 1760-talet studerade denne i Lyon i Frankrike — det enda ställe der då för tiden en veterinärskola fanns —

Ifrågasatt om-
 bildning af
 Skara veteri-
 närinrättning
 m. m.

(Forts.)

ars veterinaria», och utgick från denna skola med den berömmelse för skicklighet, att man gjorde allt möjligt för att qvarhålla honom i Frankrike för att i Paris grunda en dylik anstalt. Men drifven af sin längtan till det gamla, kära fosterlandet, motstod Hernqvist — liksom före honom den store Linné — alla utlandets frestelser och återvände till hemlandet och dess dalerkopparmyntsvilkor. Derefter egnade han oförtrutet hela sitt långa lif och större delen af sina enskilda tillgångar åt sin älsklingsidé och slutligen, då han 80 år gammal afled, hade han genom testamente lemnat hela sin förmögenhet åt anstalten! Är det skäl att kasta i kull en anstalt, som hvilat på en sådan grund?

De fastigheter och penningbelopp, som sålunda kommo inrättningen till del, skulle, uppskattade efter nutidens pris, uppgå till ett värde af minst 90,000 kronor. I Hernqvists testamente heter det: »Ehuru det tillhör en rätt Christen att dageligen beställa om sitt hus eller bereda sig till en salig hädanfärd, men hwilket likväl oftast försummas, blifwer dock wid ålderdommens annalckande, Krafternes och Sinnens förswagande, och thy åtföljande krämpor, närmaste påminnelser till ett förestående säkert Lifs-slut och kroppsförvandling till en Odödlighet: wid eftersinnande häraf, har jag nu wid min warande 80:tio Års Ålderdom, likväl Gudi Lof med Sundt förnuft och mogen eftertancka såsom ett Wedermäle och Underdånig Årkänsla af min Nådiga Öfwerhet under mitt Lefnads Lopp mig wisade Nåd och Ynnest, under min Befattning, Inrättning och Förestående af Artis Veterinarie Lärohuset härstädes, wellat härmedelst förordna om Qvarlåtenskapen af min Egendom efter Döden, på Sätt som härefter förmåles, och hwarwid det *efter Ordalydelsen* och *utan någon förtydning* skall förblifwa.»

Längre fram i testamentet heter det att qvarlåtenskapen skulle gå till »everdelig ägo för *Artis Veterinarie Lärohuset*». Jag frågar, om det då icke står i strid mot »ordalydelsen» i testamentet att nu förändra denna anstalt, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, till en blott hofbeslagsskola?

Måne också det skall lyckas att sålunda trotsa testamentets tydliga föreskrift? Skola ej rättsanspråk med framgång kunna väckas af nu levande arfvingar om återbekommande af de donerade tillgångarna? Visserligen har Justitiekanslersembetet, som vi se, uttalat en förmodan om att sådana anspråk ej skulle lyckas; men sagda embetsutlåtande är särdeles sväfvande och kan, i hvarje fall, ej tillmätas någon afgörande kraft. I anledning häraf erinrar jag mig, att litet längre fram i testamentet anföres bland andra härligheter, som skulle tillfalla anstalten, »den så kallade *Themptanderska tomten*». Måne vi ej der kunna få att göra med ganska farliga rättsanspråk?

Jag hoppas och tror emellertid att pluraliteten i denna Kamare redan skall vara stadgad i sin åsigt och bifalla Stats-Utskottets förslag, vill derfor ej längre uppehålla tiden, utan sammanfattar

blott min mening derhän att då rättsfrågan åtminstone icke är klar, och det icke kan vara staten värdigt att söka skaffa sig hvad som icke med klar rätt honom tillkommer, äfven om det med process möjligen kunde lyckas; då vidare landtbruket behöfver veterinärer, som icke äro så dyra, att landtbrukarne under nuvarande tryckta förhållanden icke kunna bereda sig tillfälle att rådfråga dem; och då slutligen den kostnad, som skulle behöfvas för att uppehålla denna anstalt i dess gamla skick, är en försvinnande obetydlighet i jämförelse med de summor, med hvilka vi här dagligen handskas, så vågar jag förtröstansfullt yrka bifall till Utskottets förslag i förvarande punkt.

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinnättning
m. m.*

(Forts.)

Detta anförande mottogs med bifallsrop.

Herr Carlson, Fredrik: Det är icke första gången denna fråga om veterinärinrättningen i Skara är under diskussion i denna Kammare. Den har icke heller saknat utredning i de anföranden, som här egt rum. Dessa skäl föranleda mig att fatta mig ytterst kort, då jag angifver de skäl, som förmått mig att dela den uppfattning, hvilken ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition. Dessa skäl äro hufvudsakligen två. Det första är, att, efter min tanke, vårt land icke behöfver mer än en läroanstalt för bildande af veterinärer. Man har beräknat att 300 sådana behöfvas. Enligt den uppgift den sista af de båda komitéer, som haft frågan om hand, lemnade, funnos då 200, och man anser att för fyllandet af de behöfliga antalet 12 årligen behöfva utexamineras. Då den i Stockholm befintliga läroanstalten säkerligen förmår utexaminera 12 elever om året, synes mig icke ytterligare ett institut af samma beskaffenhet vara af nöden.

Det andra skälet är att, på sätt Medicinalstyrelsen uppgifvit, vid många tillfällen stora olägenheter äro förenade dermed, att två olika slags veterinärer finnas i landet. Så t. ex. då epidemier utbryta, så äfven vid intygs afgifvande. I allmänhet är det af stor vigt att alla, som å tjenstens vägnar vidtaga någon åtgärd eller meddela något intyg, hafva lika vitsord.

Detta är i största korthet de skäl, på hvilka jag stöder min öfvertygelse i denna fråga och yrkar bifall till den Kongl. propositionen.

Grefve Sparre: I det anförande, som afgafs här vid början af debatten af Statsrådet Hammarskjöld, sade han, att han icke ansåg behöfligt, att det funnes veterinärer af den klass, som bildades i Skara. Jag är af alldeles motsatt mening. I 20 år har jag varit ordförande i en kretsafdelning. Ett bland mina åligganden såsom sådan har varit att anskaffa veterinär för afdelningens behof och att uppgöra ackord för honom; och jag kan försäkra Kammarens ledamöter, att jag har haft oändligt mycket arbete och besvär att få

*Ifrågasatt om-
 bildning af
 Skara veteri-
 närinrättning
 m. m.*

(Forts.)

så stora accordsbidrag tecknade att en sådan kunnat blifva anställd, och om icke funnits att tillgå dessa veterinärer med lägre anspråk på aflöning, hade vi fått varit utan. Man frågar här: hvarför äro dessa från Skara billigare? Hvarför äro icke de, som genomgått det fullständiga institutet i Stockholm, lika billiga? Helt enkelt därför, att ju större anspråk jag ställer på en persons underbyggnad, desto större anspråk ställer denne tillbaka. Ju längre arbete och ju större omkostnader en person använt på sin utbildning, desto högre måste han sätta det pris, för hvilket han betjenar allmänheten, och tvärt om. Häri ligger den stora skilnaden mellan veterinärerna från Stockholm och Skara. Det är icke rätt att afskaffa den fördel för de mindre bemedlade, som ligger deri, att vi hafva dessa *två* klasser. Jag ber härvid att få erinra, att jag icke tager uttrycket »mindre bemedlade» i dess vanliga bemärkelse. Med detta uttryck menar jag nu sådana bygder, som icke kunna sammanbringa de stora belopp, som erfordras för att aflöna veterinärer med högre anspråk på aflöning. Men dessa mindre bemedlade äro nöjda med de veterinärer, de erhållit från Skara. Man kan med skäl möta den anmärkning, som gjorts mot desses utbildning, med den invändningen, att en annan mening gjort sig gällande i de bygder, der desse veterinärer verkat. Det har visat sig nemligen, att så fort de blifvit utexaminerade, hafva de fått anställning. Ett sådant praktiskt vitsord får icke lemnas utan afseende. Det skulle vara ett slöseri med statens medel, har man sagt, att bibehålla veterinärinrättningen i Skara. Låtom oss lägga handen på vårt bröst och fråga oss sjelfva: hafva vi i allt varit så sparsamma, att vi nu i ett fall som detta måste inskränka denna lilla utgift för ett ändamål, som från många håll skattas så högt, för ett behof, som måste beaktas? Det är 10 år sedan Kammaren behandlade denna fråga. Jag yrkade då på det beslut, som blef Kammarens och Riksdagens. Voteringen mellan Stats-Utskottets förslag, som då afstyrkte Kongl. Maj:ts proposition, och mitt yrkande — jag var nemligen den förste talaren i Kammaren som framstälde det — utföll med 34 röster för det förra och 66 för det senare; och i den gemensamma voteringen segrade äfven det af mig förfäktade förslaget. Jag hoppas att Kammaren, som genom sitt beslut 1875 framkallade den organisation som Kongl. Maj:t nu vill slopa, skall, med vidhållande af sin förut uttalade mening, bifalla Stats-Utskottets föreliggande förslag.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Det kan icke vara tvifvel om, att icke det önskvärdaste vore att hafva ett tillräckligt antal skickliga veterinärer spridda öfver hela landet och väl aflönade, men, såsom en talare yttrat, i glest bebodda orter, i fattiga orter är man i lyckligaste fall i stånd att få en veterinär från Skara, af det enkla skälet, att man icke förmår gifva stora vilkor. Nu frågas: kan det vara en lämplig öfvergång till att få det bättre att tillintetgöra denna möjlighet, att icke tillåta, att sådana läkare, som hafva de kunska-

per, hvilka fås i Skara, vidare må finnas. Jag har i lifligt minne egen erfarenhet af, huru det artat sig i den ort, der jag har egen-
 dom. Der föll det sig så, att den gamla veterinären dog och det
 dröjde ett par år, innan det var möjligt att få någon läkare från
 Skara. Man skref till mig och anhöll, att jag skulle begagna allt
 det inflytande, som man förutsatte att jag hade, för att orten måtte
 genom landshöfdingeembetets försorg få en läkare från Skara. Efter
 ett par års tid af ständigt oro och täta påminnelser om vårt behof
 fungo vi löfte om att få en sådan. Han kom emellertid aldrig till
 oss, emedan han fick bättre vilkor på annat håll. Ytterligare gick
 en lång orolig tid, under hvilken vi då och då genom kreaturssjuk-
 domar eller olycksfall ledo förluster, hvilka man var öfvertygad kun-
 nat af en veterinär förekommas. Äntligen lyckades vi få en från
 Skara utgången veterinärläkare, som var nöjd med de vilkor orten
 kunde erbjuda. Sedan dess har det rådt allmän belåtenhet, och äf-
 ven läkaren har varit belåten.

Man har här gjort en jämförelse med menniskor. Men, mine
 herrar, den föreliggande frågan är ju en rent ekonomisk fråga. Det
 är fråga om hvad som skall bekostas för veterinärläkare. Under
 det staten bidrager med anslag till provinsialläkare, finnes intet i den
 vägen för veterinärläkare, utan det är öfverlemnadt till kommunerna
 och landstingen att göra sammanskott; som göra det möjligt att
 hafva läkare tillgängliga för djurens vård. Detta åliggande innebär
 i och för sig ganska stora svårigheter, att göra dem större genom
 tvånget, att endast taga dyrbara läkare, kan jag icke gilla. Det
 föranleder dertill, att då en kreaturssjukdom utbryter, finnes inom
 stora distrikt ingen, som kan hjälpa. Nu säges det, att, der i svå-
 rare fall hjälp kunde behövas, der förslår icke den »rutin» dessa lä-
 kare förvärfvat sig; det behöfves då större teoretiska kunskaper än
 de, som i Skara meddelas. Om emellertid en sjukdom förekommer,
 der dessa läkare äro vanmäktige, stå vi väl icke sämre, om vi hafva
 en läkare, som kan upplysa oss om detta förhållande, än om vi icke
 hafva någon alls, såsom fallet var på den ort jag omtalade. Sedan
 jag väl fått veta, att i min hjord en sjukdom utbrutit, hvars behand-
 ling påkallar en kunnigare veterinärläkares mellankomst, äro väl
 hvarken jag, eller i min frånvaro min arrendator, så enfaldiga, att vi
 icke skicka efter en sådan läkare, men icke böra vi därför tvingas
 att i alla äfven mindre väsentliga fall söka någon från vår ort af-
 lägsse boende veterinärläkares hjälp. Och äfven der man skulle anse
 att jag, för att bidraga till lärda veterinärläkares utkomst, bör vara
 förbunden till en dylik, i de flesta fall onödig kostnad, så kan det
 dock icke vara rätt emot de obemedlade att ställa så till, att de,
 därför att de icke kunna förse sig med de dyrbara läkarne, icke skola
 få någon läkare alls. Slutligen talades om att dessa läkare från
 Skara icke äro berättigade att afgifva intyg rörande kreaturs helso-
 tillstånd vid export. I det afseendet ber jag att få erinra, att be-

*frågasatt om-
 bildning af
 Skara veteri-
 närinrättning
 m. m.*

(Forts.)

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.
(Forts.)*

sigtning nu skall ske af en läkare i den ort, der exporten eger rum. Dertill kan man ju taga en mycket skicklig läkare.

Herr Nordenfelts erfarenhet, att det skulle vara godt om dåliga men ondt om goda läkare, är så olika mot den erfarenhet jag från den ort jag känner har i detta afseende, att jag nödgas bestämmt bestrida detta hans påstående. Vidare trodde han att det vore bättre att anlita äldre män, som förstå sig på sjuka kreatur. Det vore då att släppa charlataneriet rent löst, och innebär något vida farligare. Alternativt föreslog Herr Nordenfelt, att veterinärinstitutet i Stockholm skulle utsända äfven mindre kunnige läkare. Nej, för all del. Låt oss åtminstone få säkert kunnige läkare derifrån. Detta förslags förverkligande vore det mest förderliga af allt.

Jag har, som jag nämnde, erfarenhet af de läkare, som äro komna från Skara. De göra ofantligt mycket godt. De hjälpa våra hjordar för sjukdomar, som oftast förekomma, och vi hafva stor nytta af dem. Det är omöjligt att förmå landsbygden att gifva större bidrag, och det vore ekonomiskt mycket ofördelaktigt för en enskild egendomsegare att bestå en veterinärläkare för hela socknen.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Rop hördes nu på proposition.

Herr vice Talmannen: Det kan vara motbjudande att yttra sig mot en institution, hvilken inom den provins, der den närmast verkar, synes vara så mycket värderad, och om hvilken en talare yttrat, att den fyller landtbrukets behof af billiga veterinärer. Men fråga är, om den verkligen fyller detta behof. Fråga är om det finnes något, som så mycket bidrager att hålla nere hela veterinärväsendet i vårt land, som just dessa dubbla linier, en mera framstående, mera vetenskapligt bildad linie och en annan, som icke kan göra anspråk på en sådan bildning, och om hvilken man — för så vidt man är berättigad att fästa afseende vid sakkunniga auktoriteters omdöme — har anledning antaga, att den icke kan betjena allmänheten vid förefallande behof så som sig borde. Frågan är: hvilket är bättre, att hafva tillfälle att söka en läkare, som icke kan fullgöra den tjenst, man af honom fordrar, eller att söka en måhända aflägsnare och dyrbarare läkare, hvilken i bättre mån fyller detta anspråk? Jag kan icke säga annat, än att jag besvarar denna fråga så: det är större fördel att vända sig till den senare, och det medför ett verkligt äfventyr att vända sig till den förre. Men, har en ärad talare på elfsborgsbänken sagt, Kongl. Maj:ts proposition går icke ut på att hålla endast en klass eller en första klass af veterinärläkare, utan den afser att utbyta den förutvarande andra klassen mot en tredje klass af veterinärer. Efter min åsigt är det långt ifrån att vara händelsen. Kongl. Maj:ts proposition afser att vid institutet i Skara bereda tillfälle åt landtbrukare och andra, som egna sig åt kreaturs behandling, att få en färdighet vid enklare

sjukdomars behandling och dermed gagna i en inskränktare krets, men icke att uppträda med anspråk såsom veterinärläkare i mer invecklade fall. Jag tror att nödvändigheten att utveckla veterinärväsendet i Sverige bör uppmana oss att fortgå på den bana, hvarpå vi redan genom veterinärvetenskapens höjande i landet slagit in, och att vi sålunda icke genom att uppehålla en inrättning, som ställer sig lågt i sina fordringar, böra äfventyra att vårt veterinärväsende åter går ned till den ståndpunkt, på hvilken vi kanske litet hvar måste medgifva, att det för icke så länge sedan stod.

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Ropen på proposition förnyades.

Friherre von Essen, Reinhold: Långt ifrån att anse det såsom en olägenhet, såsom man här velat påstå, att få två klasser af veterinärer, anser jag det tvärt om såsom en stor fördel. Såsom redan blifvit påpekadt, finnas orter, som omöjligen kunna få en veterinärläkare, om de anspråk ställas på en sådan, hvilka åtskilliga talare här ansett nödiga. Här har blifvit sagdt, att dessa veterinärläkare från Skara äro billigare därför att de äro sämre. Det är ett påstående som näppeligen behöfver vederläggas. De äro icke billigare därför att de äro sämre, utan därför att de icke behöft kosta på sig en lång och dyrbar undervisningskurs i förstudier. Från statsrådsbanken hafva vi hört det påstående, grundadt på teoretiska förutsättningar, att veterinärerna från Skara nödvändigtvis skulle vara underhaltiga och dåliga. Men, mine herrar, detta är ett obevisadt påstående. Det resultat af dessa veterinärers verksamhet, som vi kunna påvisa i alla de landsorter, der de finnas, visar, att de icke så böra bedömas. Många gånger äro de till och med öfverlägsna en och annan, som kommer från Stockholm.

Jag skulle kunna som exempel härpå nämna en ort, der det finnes en veterinär af hvardera sorten och der det ej finnes annan skilnad dem emellan än möjligen att veterinären från Skara är mera framstående, enligt omdömen af de personer som vexelvis hafva anlitat båda. Andra sådana fall kunde nog uppletas. Huru skulle det vara möjligt att röster utom från Vestergötland äfven från Småland, Göteborgs och Bohus län, Vermland och Nerike skulle ihärdigt förklara sig nöjda med Skara-veterinärerna, om dessa vore dåliga. Det låter icke tänka sig. Deremot är det en stor fördel, att de icke hafva så lång förstudietid. Jag är icke den, som underskattar humanistisk bildning, men jag tror att det gifves fall, der man kan gå för långt i att uppställa fordringar derpå, och att man kan öfverskatta nyttan och nödvändigheten af densamma i och för utöfvandet af åtskilliga slag af verksamhet. En veterinärs skicklighet beror hufvudsakligen på fallenhet för yrket, fackstudier, flit, ett godt förstånd samt förmåga att sedermera under praktiken utveckla sina kunskaper och sin erfarenhet. Verkligheten har nog-

Ifrågasatt om- samt gifvit vid handen, att de som utgått från Skara med sina bildning af kunskaper gått så långt man kunnat fordra.
Skara veterinärinrättning

m. m.

(Forts.)

Man har sagt, att vid kreaturspester skulle dessa nu ifrågavarande veterinärer vara mindre användbara. Hvarför så? I sjukliga tider skicka vi ju ut medicine kandidater, då vi icke hafva utexaminerade läkare. Då det är fråga om en viss sjukdomsform böra väl också dessa veterinärer, såsom fackmän, snart lära sig behandlingssättet. I Preussen äro förkunskaperna föga större än vid Skara läroverk. Der motsvaras dessa kunskaper af dem, som meddelas i sjetten klassen hos oss. Detta vill jag icke underlåta att påpeka.

När vi nu redan hafva detta institut och kunna hålla det i gång med ett så litet anslag och på så sätt tillfredsställa Vester götland och många andra provinser, som högt skatta tillvaron af dessa veterinärer, när det vidare kan vara lindrigast sagdt tvifvelaktigt, huru vida testators föreskrifter om veterinärinrättningens upprätthållande ur rent juridisk synpunkt kunna lemnas å sido och när slutligen de veterinärer, som från Skara institut utgått, gjort inrättningen all heder, då, mine herrar, anser jag mig hafva fullt talande skäl för att skänka min röst för bifall till Utskottets förslag.

Herr Casparsson: Jag skall icke fördjupa mig i frågans detaljer, hvarken de vetenskapliga eller de pedagogiska, angående lämpligaste sättet att ordna veterinärundervisningen. Jag vill endast meddela den erfarenhet, jag har i frågan och som inverkat på mitt beslut. Under åren 1873, 1874 och 1875, då jag tillhörde Andra Kammaren, anmärkte jag, att hvarje gång fråga om veterinärinrättningen i Skara förekom, uppstodo vestgötar i stora knippen äfvensom representanter från vestra Sverige i öfrigt, för att försvara veterinärinrättningen. Då tänkte jag, att det måtte vara en god och bra inrättning, som kunde framkalla ett sådant intresse. Jag vördar högt patriotismen och jag har den största aktning för lokalpatriotismen, om den är väl motiverad. Sjelf har jag ingen erfarenhet i fråga om eleverna från Skara veterinärinstitut, men jag har hört en regementschef — naturligtvis vid ett kavalleriregemente — som under en långvarig tjänstgöring varit i beröring med dem, gifva dem ett mycket godt vitsord. Nu har Medicinalstyrelsen, hvars förslag Kongl. Maj:t upptagit, ansett att hofbeslagsskolan borde bibehållas, »men någon utbildning af veterinärer i Skara icke vidare ega rum, utan allenast tillfälle lemnas för dem det önska att genom praktisk klinisk undervisning erhålla någon insigt och vana att igenkänna vanligare kreaturssjukdomar och emot dem begagna sådana lättare botemedel, hvilkas användande ej vore förenadt med särskild våda».

Jag tror att man på det sättet skulle få ett slags *veterinärer*, hvilkas användande verkligen »vore förenadt med särskild våda» och om hvilka man i bästa fall kunde säga, såsom en framstående lärare i landthushållning yttrade om en för länge sedan utkommen, under-

haltig lärobok i jordbruk »den är fullkomligt oskadlig». Att utbildade sådana veterinärer tror jag kan vara ganska betänkligt.

Hvad är orsaken att Kongl. Maj:t vill bibehålla den kliniska undervisningen i Skara? Naturligtvis den Hernqvistska donationen, hvars betydelse man icke helt och hållet kan förbise eller frånse. Justitiekanslersembetets utlåtande är i detta afseende ganska upplysande. Det är mycket försigtigt affattadt. Det heter der, att »en sådan ombildad veterinärrättning, som den föreslagna väl kunde sägas vara i viss mån stridande mot de af Hernqvist för donationens användning meddelade föreskrifter;» — — och uttalar Justitiekanslersembetet såsom sin åsigt: »att den nu föreslagna ombildningen ej kunde anses vara i den mån stridande mot de af Hernqvist för donationens användande meddelade föreskrifter, att hinder för donationens fortfarande begagnande för den ombildade veterinärrättningen skäligen borde anses förefinnas». Detta påminner om hvad bonden sade: »*Nog går det an att försöka, men icke är det bra.*» Men är det icke bra, då tror jag icke att man bör försöka det. Kan eller vill staten icke begagna sig af denna donation, får staten fransäga sig, men icke kringgå densamma; ty död mans vilja bör respekteras.

Af dessa skäl har jag anslutit mig till Utskottets förslag, hvar till jag yrkar bifall.

Herr Storckenfeldt: Det är med tillfredsställelse jag är i tillfälle att fälla ett godt vitsord om Skara veterinärinstitut. Jag har haft mycket att göra med många af eleverna derifrån, och ingen enda har gifvit anledning till missnöje. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Widén: Då så många och goda skäl här blifvit anförda för bifall till Utskottets förslag, vill jag icke besvara Kammaren med att vidare yttra mig i ämnet, utan inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Bäckström: Då den föregående talaren icke velat besvara Kammaren med att yttra sig utförligt i frågan, vill jag icke heller göra det. Jag vill endast säga att denna veterinärrättning i Skara länge varit i ett tillstånd som en delinquent; den kan icke lefva och får icke dö. Om man bifaller hvad Stats-Utskottet föreslagit, kommer man ur detta svåra dilemma. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Kockum: Då tiden är så långt framskriden, ber jag endast att få säga några få ord. Här har af en talare på vestgötabänken yttrats åtskilligt, som jag icke kan med tystnad förbigå. Han yttrade bland annat, att han af egen erfarenhet kände till, att de sjukdomar, för hvilka våra husdjur äro utsatta, äro af den be-

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

skaffenhet, att det icke fordras stor utbildning för att lära sig igenkänna dem. Nu för tiden är det emellertid så, att ju mera vi vilja taga af djuren antingen i arbetsprodukt eller i mjölk och kött, dervid vi ofta använda särskild därför afsedd utfodring, desto större blir antalet af deras sjukdomar, så att årligen förekomma nya fall, om hvilka man för några år sedan icke hade en aning. Endast den omständigheten, att flerstädes stora massor af husdjuren föras tillsammans, alstrar nya sjukdomar. Så finnas till exempel bland spår-vagnshästarne sjukdomar, som ännu för tio år sedan icke förekommo i landet. Likaså uppstå genom en starkare utfodring af mjölkboskap nya sjukdomar, som icke förut varit kända. Vid sådant förhållande måste helt andra kunskaper fordras af veterinärerne nu än förut.

Här har talats om, att dessa veterinärer af andra klassen skulle vara så billiga. En dålig vara betalar man alltid för dyrt, äfven om priset skulle förefalla billigt.

Det har äfven sagts att vi, om Kongl. Maj:ts förslag bifölles, skulle kunna få icke en andra, utan en tredje klass af djurläkare, hvilket skulle vara så skadligt. Skulle jag välja, toge jag hellre en tredje klassens än en andra klassens djurläkare. I vissa trakter af landet har man äfven börjat använda sådana personer, som lärt sig vissa handgrepp vid förlossningar och andra sjukdomsfall; och hvar och en, som känner något till förhållandena, vet att sådana personer kunna vara af stor nytta, der stora ladugårdsbesättningar finnas.

Äfven en hofbeslagsskola kan göra mycket gagn. I nio fall af tio är hälta hos hästen förorsakad af sjukdomen i hofven, och ofta af felaktigt hofbeslag och kommer då en klok hofslagare genast till, gör han mer gagn än en veterinär, som senare kommer i håll med djuret.

Här nämndes också att veterinärer af andra klassen icke kunde hafva något gagn af kunskap i främmande språk. Detta spelar deremot en stor roll. I detta ämne är så litet skrivet på svenska språket, att det är synnerligen nödvändigt, att våra veterinärer kunna läsa något på främmande språk, i synnerhet att de kunna följa med de tidskrifter i ämnet, som nu utkomma i flera af Europas länder, och derigenom erhålla kännedom om de sjukdomar, som der upp-träda, som ock de kurmetoder der användas, ty det har visat sig, att sjukdomar, som yppats i andra länder, men här ej iakttagits, snart äfven komma hit.

Detta allt föranleder mig att yrka på det våra veterinärer skola erhålla en mera vetenskaplig utbildning, hvarför jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Wennerberg: Det skulle förmodligen hafva förefallit Kammaren besynnerligt, om jag, efter att under tio år hafva nästan vid hvarje riksdag besvärat Kammaren med att framlägga mina åsigter i veterinärfrågan, nu icke begärt ordet. Åtminstone skulle det hafva förefallit mig sjelf så, i synnerhet som jag för första gången i

är har den glädjen att räkna Stats-Utskottet på min sida. Det har icke alltid varit så. Jag minnes många år, då jag nära nog kämpat ensam. Sedan kommo dock andra år, då jag fick ganska starkt medhåll från Andra Kammaren, dervid jag fäst stort afseende, därför att denna fråga kunde med största erfarenhet och intresse blifva just derifrån bedömd.

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

Om man ser på Skara veterinärsinstitution under de senaste 12 till 15 åren, måste man finna det förunderligt, att den kunnat med ett så litet anslag och under ständigt strid med en medtäffare, som verkat under gynnsammare förhållanden, uträtta något godt. Jag minnes underket väl den tid, då institutionens, i veterinärvetenskapen synnerligen väl bevandrade och förfarne lärare, Forssell, fåfängt sökte få någon af de lärare han önskade erhålla här från Stockholm till inrättningen i Skara, på den grund att något ordinarie anslag för denna inrättning icke fans. Hans anseende och stora duglighet höllo emellertid då inrättningen i Skara uppe. — Det sista året jag hade äran att vara chef för Ecklesiastikdepartementet beviljade Riksdagen anslag åt två nya lärare derstädes. Men detta anslag blef till en början icke utanordnad till inrättningen, som då ännu icke var van att blifva så styfmoderligt behandlad; och då jag vid 1877 års riksdag frågade dåvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet, hvarför icke detta anslag utgått, blef svaret det, att man först ville se, om elevantalet ökade sig, liksom om detta skäligen varit att förmoda, då undervisningen icke kunde uppehållas så, som sig borde. — Sedermera har jag många gånger begärt, att anslaget till inrättningen måtte uppföras på ordinarie stat, men vid hvarje ny riksdag har jag åter sett det på extra stat, och så har saken allt jemt fortgått. Jag har i korthet anfört detta för att visa, huru som under hela denna tid inrättningen haft att kämpa med många och stora svårigheter.

Hvad tillstyrker nu Stats-Utskottet? Helt enkelt att detta anslag måtte vid nästa riksdag sättas på ordinarie stat. Någon billigare begäran kan man knappast tänka sig, helst då det icke är fråga om mer än 12,900 kronor, eller rättare endast 11,000 kronor, dertill det egentliga anslaget kan nedsättas, enligt hvad här upplysts, och för hvilken ringa summa tillfredsställes ett behof, som kännes ganska lifligt af den ojemförligt största delen af kreaturseigare i landet.

Om icke tiden vore så långt framskriden, skulle jag vilja replikera åtskilliga talare. Jag skall nu nöja mig med att bemöta ett par.

Det nämndes från statsrådsbänken, att vid inrättningen i Skara kunde endast presteras en sekunda sort af veterinärer. Det vill jag så mycket hellre gå in på, som chefen för Ecklesiastikdepartementet icke satte dem efter den andra sortens veterinärer i praktiskt afseende, men väl i teoretiskt. Deri har han ock onekligen rätt. Nu förhåller det sig emellertid så, att sekunda sortens varor alltid

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

sökas af en sekunda sorts köpare bland menniskor. Endast de, som befinna sig i mycket goda omständigheter, kunna köpa prima vara. Då de veterinärer, som utbildats vid inrättningen i Skara, visat sig alldeles tillräckligt dugliga för skötseln af Sveriges största kreatursstock, som är af sekunda sort, vore det väl besynnerligt, om man icke för denna ringa penning skulle vilja skaffa dessa kreaturs egare sådana veterinärer, som kunna fylla det behof, som för dem finnes.

Jag hörde äfven Herr vice Talmannen framhålla veterinärernas fördelning på olika utbildningslinier såsom synnerligen skadlig. Derpå kan jag icke gå in. Sådana olika linier finnas inom nästan alla våra sociala förhållanden. Inom teologiska fakulteten taga icke alla teologie kandidatexamen, utan många nöja sig med endast prestexamen. Hvarför? Jo, därför att ett så stort antal prestmän i Sverige behöfves, och dessutom alla icke kunna gå den dyrare akademiska vägen. Hvem svarar i allt fall för att en teologie kandidat alltid är en bättre själasörjare än den, som blott tagit prestexamen? — Inom juridiska fakulteten taga icke alla juridisk kandidatexamen, men hvem vågar påstå, att man icke kan anförtro sina rättsangelägenheter åt en domstol, därför att domaren der endast aflagt hofrättsexamen? — Likaså gå ju ej alla militärer igenom krigshögskolan, men kunna kanske i praktiskt afseende vara dugligare än många, som gjort det.

Jag ber nu att äfven få nämna något från min egen erfarenhet i detta afseende. Då jag kom till Kronobergs län, fans der blott en länsveterinär, och denne var ganska litet använd. Jag tillrådde då Hushållningssällskapet att taga en veterinär från Skara, som i insigter och pris vore passande för kreatursegarnes inom länet behof af hjälp vid inträffande sjukdomsfall bland deras husdjur. Det skedde, och med den lyckliga verkan, att för närvarande hafva vi tre veterinärer från Skara, och jag får ofta höra den största belåtenhet uttalad om dem. Och vi tänka nu på att skaffa oss den fjerde.

Jag skall afhålla mig från att yttra något om veterinärerna från Stockholm. Må de utveckla sig för högre ändamål och erhålla de tjenster, som för dem äro afsedda. Veterinärerna vid inrättningen i Skara begära intet annat än att utbildas för de enskilde kreatursegares behof, som vilja använda dem.

Under förhoppning att veterinärinrättningen i Skara nu skall komma igenom den tränga porten och sättas i den ställning, att den mera än förut kan visa sin ändamålsenlighet, röstar jag för bifall till Utskottets förslag.

Herr Törneblad: För min del hade jag icke tänkt yttra mig vidare än att motivera mitt votum, då jag af förbiseende icke kommit att anteckna mig såsom reservant i frågan; men ett par påståenden af den siste talaren kan jag icke lemna utan bemötande. Så vidt jag vet, hafva för närvarande de, som aflagt teologie kandidatexamen,

och de, som blott tagit prestexamen, samma kompetens till prest-embeten. Men veterinärer från Stockholm och från Skara hafva icke samma kompetens. Hvad följden skulle blifva, om de det hade, lem-nar jag derhän. Af åtskilliga yttranden i afton förefaller det nästan, som om man föredroge sådana veterinärer, som utbildas i Skara, framför dem, som utbildas i Stockholm. Jag fruktar att det är att bevisa för mycket, och att den gamla satsen här kan tillämpas, att den, som bevisar för mycket, bevisar ingenting alls. Om man jemför den berättelse, som afgifvits från veterinärrättningen i Skara med den redogörelse för inspektionen deraf, som finnes i Kongl. Maj:ts proposition, förefaller det mig, som om berättelsens anspråk icke står i skäligt förhållande till inspektionens vitsord, och jag fruktar derför, att den teoretiska undervisning, eleverna sägas skola få derstädes, kanske står mera på papperet än finnes i verkligheten. Detta kan ju bero derpå, att anslaget står uppfördt på extra stat, och det kanske kunde blifva bättre, om det öfverfördes på ordinarie stat. Men jag fruktar, att i sådant fall snart steget skulle komma att tagas längre ut, och fordran framställas derom, att full likställighet i kompetens, lärarekrafter, byggnader och utrustning i öfrigt mellan de båda institutionerna skulle åstadkommas, hvilket visserligen icke för vårt land behöfdes. Är det blott fråga om att bevilja dessa 12,000 kronor och ligger ej der bakom en framtidsfråga, då vore derom ingenting att säga; deruti instämmer jag fullkomligt med min granne till venster.

Men denna farhåga skrämmer mig; och att den icke är obefogad, framgår bland annat deraf, att fråga förr i tiden allvarligt varit om den saken, innan vid 1875 års riksdag saken afgjordes, vid hvilket tillfälle jag tillhörde de 96, som röstade för afslag å den då framställda propositionen, mot 69, som ville bifalla densamma. Med afseende på sakens historik bevarar jag ännu denna farhåga, som ytterligare bekräftats deraf, att verkligen här om året, då saken förevar i statsrevisionen, försök gjordes der och i Stats-Utskottet att få likställighet mellan institutionerna i Skara och i Stockholm, hvilket försök dock afklippes i Utskottets plenum. Ehuru med blödande hjerta, yrkar jag således afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr Bexell: Om det kunde visas, att antalet elever vid veterinärinstitutet i Skara vore så stort, att de ginge i vägen för de i Stockholm utbildade veterinärerna, kunde Kongl. Maj:ts proposition hafva något skäl för sig, men då tvärt om antalet af dessa senare blifver för litet för landet, om veterinärrättningen i Skara indrages, förenar jag mig med dem, som yrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Jag skulle kunnat afstått från ordet, då en föregående talare redan sagt min mening i frågan, men ber dock att få yttra några ord. Då jag organiserar något vare

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närrättning
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt om-
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.
(Forts.)*

sig för mig sjelf eller för statens räkning, vill jag icke, att det skall blifva dyrare, än det behöfves. Om jag behöfver *en* byggnad, vill jag icke bygga två. Om staten behöfver *ett* veterinärinstitut, är jag icke mycket för att inrätta och underhålla två. Vi hafva från statsrådsbänken hört, att denna institution i Skara är öfverflödig och obehöflig. Hvarför skall man då lemna bidrag till en öfverflödig och obehöflig institution; det kan jag icke fatta. Den största faran är, att om vi gå in i den lilla fälla, som här är utlagd för oss, nemligen att uppföra nämnda anslag på ordinarie stat, komma vi trappsteg för trappsteg derhän, att vi till slut få två fullständiga veterinärinstitut i Sverige. Hvarför skola vi vara så storartade och hafva så många saker i dubbel upplaga, såsom flottstationer, universitet o. s. v., utan att det alls är af behovet påkalladt? Detta är att kasta ut penningar onödigtvis.

Det tyckes af diskussionen här, som om från veterinärinstitutet här i Stockholm skulle utgå allt för förnäma herrar, för dyrbara att användas af allmänheten; är Stockholms veterinärinrättning felaktigt organiserad, så omorganisera den, men anlägg ej tvenne inrättningar, då den ena är för behovet tillräcklig.

En talare har delat icke blott människorna i olika klasser, utan äfven kreaturen. De, som tillhöra mindre bemedlade människor, skola skötas på annat sätt, än de, som tillhöra mera bemedlade människor, och för utbildande af veterinärläkare härtill skall staten underhålla ett särskildt institut, liksom kreaturens sjukdomar skulle vara beroende af egarens ekonomiska ställning. Det är en högst förvånande klassificering. Kunna dessa veterinärer sköta mindre bemedlade människors kreatur, kunna de också sköta mera bemedlade människors kreatur.

Jag kan visserligen märka af diskussionen i afton, att Utskottet kommer att segra, men jag vill dock, för att komma så långt som möjligt från den fälla, hvori jag icke vill ingå, framställa det förslag, att Riksdagen, med afslag å det i statsrådsprotokollet framställda förslag till veterinärinrättningens i Skara ombildning, måtte för år 1886 bevilja till inrättningens vidmakthållande med oförändrad organisation under samma år ett extra anslag af 12,900 kronor, och anhåller jag hos Herr vice Talman om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Wennerberg: Med Kammarens tillåtelse torde jag få förbigå hvad den siste talaren yttrade och blott vända mig mot min granne till höger, som nyss »med blödande hjerta» tvang sig att yrka afslag på grunder, som förmodligen för honom voro afgörande. Han trodde, att det i framtiden skulle visa sig, huruledes Skara skulle försöka blifva jemnstäldt med Stockholm, och att detta skulle leda till ofantligt stora kostnader. Låtom oss uppskjuta den saken, till dess den kommer före. Skara inrättning är stäld på en helt annan grund, som jag för min del anser vara den rigtige. Långt

ifrån att Skara skulle blifva jemställdt med Stockholm, vore det snarare min önskan att i vissa afseenden Stockholm blefve jemställdt med Skara, förnämligast i afseende på inträdesfordringarne. Vi hafva ett olyckligt begär att äfven för lägre praktiska syften sträcka våra fordringar på den teoretiska grundläggningen så långt som möjligt. Vi fordra studentexamen för inträde vid veterinärinstitutet, en sak, som jag alltid satt mig emot på skäl, som äro talande och gillas af många. Då sjelfva Preussen, der man är så högst angelägen att lägga en god teoretisk grund för alla praktiska sysselsättningar i staten, nöjer sig med en mindre inträdesexamen, på det att den unge veterinäreleven i tid måtte vänja sig vid praktiken, så borde Sverige också kunna göra det. Så har också Skara veterinärinrättning ständigt sökt att hålla qvar de mindre inträdesfordringarne. Således har jag ingen anledning att dela min ärade grannes fruktan i detta afseende.

*Ifrågasatt om
bildning af
Skara veteri-
närinrättning
m. m.*

(Forts.)

Hvad sist angår samme talares försök att försvaga min jemförelse med andra områden, der olika bildningslinier finnas, så var det icke riktigt välbetänkt. Jag tror att han lugnt kan taga sitt påstående tillbaka, ty vi veta nog att af dem, som endast tagit prest-examen, är det sällan någon, som erhåller ett första klassens pastorat; dit kommer i regeln den förr fram, som tagit teologisk kandidat-examen.

Herr Wallenberg: Jag anser mig endast böra yttra, att jag funnit mig öfvertygad af den diskussion, som här förts och jag kan icke se hvad det har det ringaste med saken att göra, om man är mindre bemedlad eller icke; frågan är väl, om personerna äro mer eller mindre begåfvade, men derom har här intet yttrats.

Jag inser icke nödvändigheten af en sådan centralisation till ett enda undervisningsverk. Centralisationen drifves väl långt på många områden; och i ett vidsträckt land tror jag det är ganska olämpligt. Veterinärinrättningen i Skara har existerat i många år, och ofta anfallits, men med hvarje gång jag hört talas om den, tycker jag man framlagt bättre skäl för dess bibehållande.

Jag tillåter mig därför yrka bifall till Utskottets förslag, så att man icke må slopa vare sig det ena eller andra af veterinärinstitutet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande punkt framstälts följande yrkanden: 1:o) att Utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; samt 3:o) af Friherre *Barnekow*, att Riksdagen, med afslag å det i statsrådsprotokollet framställda förslag till veterinärinrättningens i Skara ombildning, måtte för år 1886 bevilja till inrättningens vidmakthållande med

oförändrad organisation under samma år ett extra anslag af 12,900 kronor.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

55—74 punkterna.

Biföllos.

Justerades ett protokollsutdrag angående det nu genomgångna betänkandet.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle sättas främst de denna dag första gången bordlagda memorial och sist de utlåtanden, som denna dag bordlagts för andra gången.

Kammaren åtskildes kl. 10,15 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
